

Drogsituationen

Lägesbild i Sverige 2013–2016

Drogsituationen i Sverige – En rapport av
Polismyndigheten och Tullverket 2016

Inledning

Denna lägesbild för drogsituationen i Sverige har tagits fram i samverkan med Tullverket, kompetenscenter Analys- och Underrättelse och Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen.

I denna lägesbild beskrivs situationen på den svenska drogmarknaden, den strategiska bilden av kriminaliteten som ligger bakom narkotikabrottsligheten samt de internationella brottsfenomen som till största del styr tillgången på droger i Sverige. Lägesbilden beskriver drogsituationen utifrån den kunskap som kommit ur tullens och polisens operativa och strategiska arbete mot den drogrelaterade kriminaliteten. Vid sidan av det som beskrivs finns annan

kunskap utanför myndigheternas arbetsområde som inte har redovisats i denna rapport.

Rapporten avser en djupare analys under perioden 2013–2016 med statistik till och med 2015 och med återblickar under 2000-talet. Narkotikahandeln på internet, som utgör en mindre men växande del, får i denna rapport ett särskilt utrymme för att beskriva de förändringar som sker på området.

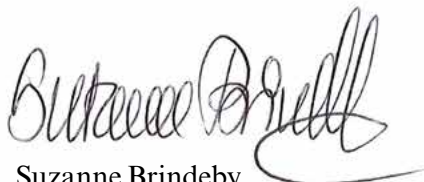
Svensk tull och polis kommer att fortsätta att utveckla det sedan lång tid väletablerade goda samarbetet, bland annat mot den drogrelaterade organiserade brottsligheten.

För Polismyndigheten

Linda Staaf
Chef underrättelseenheten
Nationella operativa avdelningen (Noa)

För Tullverket

Suzanne Brindeby
Chef underrättelseenheten
Kompetenscenter Analys- och Underrättelse (KCAU)

Innehåll

Inledning	3	Bilaga:	
Drogmarknaden i Sverige – översikt och trender	7	Narkotikabeslag 2008–2015	36
Den svenska drogmarknaden	7	Kommentarer till bilagan	36
Missbruksdroger i Sverige	8	Antal beslag av droger i Sverige 2015	37
Internet som arena för narkotikaförsäljning	10	Cannabis	38
Aktörerna	11	Cannabisharts (hasch)	39
Utveckling	12	Marijuana	40
Cannabispreparat	13	Amfetamin	41
Ursprung och smuggling	14	Metamfetamin	42
Inhemsk odling	14	Kokain	43
Amfetamin	17	Kat	44
Ursprung och smuggling	17	Ecstasy	45
Metamfetamin	19	Heroin	46
Ursprung och smuggling	19	Nya psykoaktiva substanser	47
Kokain	21	Narkotikaklassade läkemedel	48
Ursprung och smuggling	21	Dopningsmedel	49
Kat	23		
Ursprung och smuggling	23		
Ecstasypreparat	24		
Ursprung och smuggling	24		
Heroin och andra opioider	26		
Ursprung och smuggling	27		
Nya psykoaktiva substanser (NPS)	29		
Ursprung och tillverkning	31		
Narkotikaklassade läkemedel	32		
Ursprung och smuggling	33		
Dopningsmedel	34		
Ursprung och smuggling	35		

Drogmarknaden i Sverige – översikt och trender

Den illegala handeln med narkotika är ett globalt problem och ett allvarligt hot mot säkerhet och utveckling i delar av världen och utgör en central del i den organiserade brottsligheten i Sverige och internationellt. Problembilden utskiljer sig i flera avseenden från många andra negativa samhällsfenomen genom dess breda omfattning; allt från de kriminella verksamheterna som innefattar tillverkning, smuggling, distribution och missbruk till negativa konsekvenser för samhället och för missbrukarnas liv och hälsa. Narkotikaanvändning som resulterar i överdoser, drogrelaterade sjukdomar, olyckor, våldshandlingar och självmord är fortfarande en av de främsta orsakerna till dödsfall som hade kunnat undvikas bland unga personer i EU¹.

Handeln med narkotika karakteriseras av det geografiska omfånget då tillverkning/odling och marknad/missbruk ofta sker i skilda världsdelar. Den kriminella ekonomin som genereras av droghandeln utgör ett samhällshot i form av korrruption, penningtvätt och investeringar av vinster från narkotikahandeln i näringslivet. Vinsterna från droghandeln utgör en viktig inkomstkälla för den organiserade brottsligheten och används för investeringar och finansiering av kriminella upplägg inom narkotikahandeln men även inom andra brottsområden.

Marknaden för olaglig narkotika och andra droger utgör en mycket dynamisk kriminell marknad i Europa. Likt den legala marknaden drivs utvecklingen framåt på grund av marknadskonkurrens och tekniska innovationer där världshandelns globala flöden och transporter utnyttjas av de kriminella nätverken, och där aktörerna ständigt utvecklar

sina metoder för att undkomma upptäckt och lagföring. Även om Sverige i princip uteslutande är ett konsumtionsland av droger² krävs det i hög utsträckning internationellt samarbete mot den gränsöverskridande narkotikabrottsligheten för att begränsa tillgången på narkotika i Sverige.

Den svenska drogmarknaden

Drogmarknaden har under 2000-talet uppvisat stora förändringar, nationellt och internationellt. Narkotikabrott i alla dess former utgör ett s.k. ingripande- och spaningsbrott vilket medför att nivåerna på den upptäckta narkotikabrottsligheten är beroende av myndigheternas förmåga att upptäcka, ingripa och förebygga den illegala verksamheten.

En trend som har förstärkts sedan 2013 är antalet nya missbrukssubstanser som introduceras på den svenska och internationella drogmarknaden. Idag är över 400 substanser reglerade i Sverige som narkotika eller hälsofarlig vara och antalet ökar stadigt³. Dagens diverserade marknad med nya psykoaktiva substanser och narkotiska läkemedel har vid sidan om de traditionella drogerna fått en allt större roll och har medfört att det blivit allt svårare att särskilja traditionella missbruksdroger från nya, ofta okontrollerade⁴ missbrukssubstanser.

1 EMCDDA, http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/296/Dif13SV_63696.pdf.

2 Undantaget en hittills växande inhemsk cannabismarknad och mindre inslag av annan narkotikatillverkning.

3 I september 2016 är cirka 400 substanser under svensk narkotikakontroll. Över 200 av dessa är ett resultat av narkotikaklassningar som har gjorts i Sverige, resterande antal är internationellt klassade. Vidare är ca 160 substanser klassificerade som hälsofarlig vara.

4 Ej reglerade i svensk lagstiftning som narkotika eller hälsofarlig vara.

Missbruksdroger i Sverige

Cannabis utgör den största gruppen av illegala droger i Sverige och har ökat i popularitet de senaste åren, framförallt marijuana. Utbudet av cannabispreparat och efterfrågan på produkter med hög THC-halt kommer att fortsätta forma den svenska drogmarknaden. Vidare finns indikationer på att den småskaliga inhemska odlingen har ökat påtagligt. Med ett kontinuerligt inflöde av marijuana från utlandet är Sverige inte att betrakta som självförsörjande.

Amfetamin är den tredje mest förekommande illegala drogen i Sverige, följt efter gruppen narkotiska läkemedel. Utvecklingen på amfetamin bedöms som stabil och inga större förändringar i efterfrågan eller tillgång förväntas.

Metamfetamin, och särskilt kristalliserat metamfetamin, är fortsatt begränsat på den svenska drogmarknaden. Beslagen av metamfetamin har minskat i Sverige under de senaste åren samtidigt som beslagen indikerar en viss ökning av kristalliserat metamfetamin.

Kokain Tillgången på kokain i Sverige är betydligt mindre än för cannabis och amfetamin men tenderar att öka. Under de senaste åren har andelen kokainbeslag ökat i relation till det totala antalet narkotikabeslag som görs i Sverige. Prisskillnaden på kokain i Sydamerika och de nordiska länderna fortsätter att utgöra en drivkraft i smuglingen till Sverige.

Kat Förekomsten av kat i Sverige är fortsatt begränsad och avgränsad till vissa etniska minoriteter. Efter Storbritanniens förbud mot kat som infördes 2014 har smuglingen till Europa förändrats på ett övergripande plan. I Sverige har detta inneburit en omfördelning till torkad kat och ett ökat användande av postflödet för införsel till Sverige.

Ecstasy Tidigare indikationer, på att ecstasy är på väg tillbaka, har förstärkts från 2013. Drogen är dock fortsatt begränsad på den svenska drogmarknaden med stora regionala och lokala skillnader samtidigt som utbudet på internet är ökande och geografiskt obundet. En viss ökning av MDMA i pulverform kan noteras och trenden följer europeiska mönster.

Heroin En tydlig trend på den svenska drogmarknaden är den påtagliga nedgången i efterfrågan och tillgång på heroin under 2000-talet, generellt ses detta även i Europa. En oroande utveckling finns kring en ökad förekomst av starka syntetiska opioider.

Nya psykoaktiva substanser (NPS) Antalet beslag, liksom antalet nyupptäckta missbrukssubstanser, har ökat markant i Sverige under 2013 och 2014 men visar därefter tendenser till stabilisering. Sverige har, till skillnad från Europa, uppvisat en kraftig nedgång i förekomsten av syntetiska cannabinoider ”Spice”, samtidigt som beslagen av syntetiska katinoner och syntetiska opioider ökat. En särskild oroande utveckling på den svenska drogmarknaden är den ökande tillgängligheten på analoger av starka syntetiska opioider, fentanyl-analoger, på internet.

Narkotikaklassade läkemedel utgör den näst största gruppen av beslagtagna missbrukssubstanser i Sverige och visar en stadigt ökande trend. Utbredningen av lugnande (bensodiazepiner) och smärtstillande medel (opioider) speglar ett samhällsproblem som sträcker sig långt utanför de traditionella brukarna av narkotika.

Dopningsmedel Förekomsten av dopningspreparat har ökat på internet under 2000-talet men har under senare år uppvisat relativt stabila nivåer i beslagsdata med en viss höjning under 2014-2015. Under 2015 bedrevs ett antal stora dopningsärenden vilket förklarar den kraftigt förhöjda nivån av beslagtagna mängder.

Samtidigt som antalet missbrukssubstanser som görs tillgängliga på marknaden har ökat väsentligt har sättet att bruka droger genomgått förändringar under 2000-talet. Missbruksbilden präglas i hög utsträckning av blandmissbruk, antingen genom att olika droger används vid olika perioder eller att flera droger brukas vid ett och samma tillfälle. Internet som ett medel för att marknadsföra och distribuera droger har fått en ökad betydelse.

Narkotikahandeln på internet tenderar att öka i omfattning och formerna för handeln är föränderliga, delvis som en respons på rättsvårdande myndigheters åtgärder. En ökad konkurrens mellan säljare medför högre krav på tillförlitlighet, kvalitet och prissättning. Nätförsäljningen har medfört att drogerna i dag är lättillgängliga, och inte geografiskt bundna, vilket avspeglas i att antalet beslag som görs i post- och kurirflödet har ökat stadigt. Drogerna på internet exponeras för nya målgrupper och utmanar den traditionella bilden av narkotikamarknadens aktörer. Tillskottet på nya missbrukssubstanser på internet, flera som utgör starkare alternativ till de traditionella drogerna medför stora risker för konsumenterna. Den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige utmärker sig genom att individerna som överdoserar är yngre⁵ och en allvarlig del i utvecklingen är ett ökat antal dödsfall som kan kopplas till nya psykoaktiva substanser inhandlade på nätet.

I denna rapport beskrivs drogmarknaden primärt ur ett nationellt perspektiv. Problembilden är dock komplex och inbegriper regionala och lokala variationer, bland annat utifrån geografiska faktorer där gränsen mot Norge och Finland samt länken till Danmark via Öresundsbron utgör strategiska punkter för in- och utförseln av narkotika till Sverige. För de mindre förekommande missbrukssubstanserna är handeln i vissa fall helt avhängig utbudet på internet. Förändringar i det lokala utbudet kan i vissa fall kopplas till ett enskilt nätverk och deras tillgång till aktuellt preparat, vilket medför att tillgängligheten och det lokala utbudet också kan variera kraftigt över tid.

Aktörer som organiserar införseln av narkotika till Sverige har ofta kontakter till flera preparatrelaterade nätverk. De köper in partier med flera olika droger som sedan hanteras parallellt av de kriminella aktörer och nätverk i Sverige som smugglar, distribuerar och säljer narkotikan. Metoderna för smuggling och distribution av narkotika är ständigt föränderliga och den illegala handeln av narkotika styrs av vinstdrivande faktorer och av de kriminellas riskbedömningar av olika alternativa tillvägagångssätt. Förmågan att arbeta långsiktigt mot strategiska länder och att identifiera aktörer i hela kedjan från smuggling och distribution till försäljning på gatunivå är av central betydelse för att bekämpa den organiserade narkotikabrottsligheten.

Även om narkotika i hög utsträckning ingår som en del i de kriminella nätverkens multikriminalitet utgör den ofta basen i den illegala verksamheten. Narkotikan spelar en viktig roll i unga personers koppling till organiserad brottslighet och i etablerandet av en kriminell identitet. Yngre individer nyttjas ofta till att sälja narkotika i lokala kriminella nätverk och i andra typer av nätverk, exempelvis inom den kriminella mc-miljön. De kriminella nätverk i Sverige som i hög utsträckning är involverad i narkotikasmuggling till Sverige har ofta goda kriminella kontaktytor i Europa och kapacitet att bedriva omfattande smuggling. Narkotikan utgör vidare en gemensam nämnare i de kriminella aktörernas kontaktnät där de internationella kontakterna är av särskild betydelse.

Förekomsten av narkotika påverkar vidare den upplevda tryggheten i lokalsamhällen. Det sker bland annat genom den öppna narkotikaförsäljningen som pågår i anslutning till bostadsområden och centrumanläggningar i vissa lokalområden, och som involverar ungdomar i området. I kriminella konflikter och uppgörelser, som tar sig uttryck i den offentliga miljön med risk för skada på personer som rör sig där, förekommer narkotika många gånger som en möjlig motivbild. Ofta i form av obetalda skulder eller i konkurrenssituationer där syftet är att etablera, vidmakthålla eller expandera marknadsandelar.

5 EMCDDA, European Drug report, Trends and development 2015.

Internet som arena för narkotikaförsäljning

Den webbaserade drogmarknaden har under 2000-talet visat på en omfattande tillväxt, och det finns indikationer på att personer i Sverige i högre utsträckning än i andra länder köper narkotika på internet⁶.

Med ett brett utbud av narkotika, oklassade missbrukssubstanser som avser att efterlikna traditionell narkotika, narkotikaklassade läkemedel och dopningspreparat har näthandeln fått ge uttryck för en alltmer diverserad narkotikamarknad med ökade möjligheter till ett experimentellt blandmissbruk. Delningen av drogupplevelser, och annan drogrelaterad information, via sociala medier utgör i sammanhanget en central aspekt. Attityden att bruka substanser som inte är reglerade i enlighet med den nationella lagstiftningen tenderar också att vara mer tillåtande.

Problematiken med den webbaserade droghandeln har varit känd för myndigheterna sedan slutet av 1990-talet. Fenomenet utgör en utmaning för de brottsbekämpande myndigheterna liksom för narkotikapolitiken i stort, oavsett om internet används direkt för att sälja och köpa narkotika eller indirekt för marknadsföring, för opinionsbildning eller för att dela erfarenheter. Webbaserade drogmarknader är extra svåra att kontrollera eftersom tillverkare, leverantörer, återförsäljare, webbhotell och betaltjänster ofta finns i olika länder. Samtidigt har komplexiteten ökat, och fortsätter öka, med kryptovaluta, anonymiserad internettrafik och dolda marknadsplatser.

Fram till 2011 bestod näthandeln framförallt av preparat som inte var narkotikaklassade i försäljningslandet. Även de traditionella och narkotika-

klassade preparaten såldes via internet men försäljningen skedde mer dolt och inte i samma omfattning. Köpare och säljare kunde vid denna tid komma i kontakt med varandra, men en enskild säljare hade svårt att nå de bredare massorna. Detta förändrades 2011 då marknadsplatsen *Silk Road*⁷ startades på TOR-nätverket⁸, ett kryptonätverk där säljare anonymt kan annonsera ut narkotika till försäljning. Utvecklingen medförde att de traditionella drogerna kom att få ett större utrymme på nätet och att inrikeshandeln, droger som säljs av svenska säljare och som levereras inom Sverige, påtagligt har ökat i betydelse. När *Silk Road* stängdes ned 2013 av FBI fanns där över 100 svenska säljare, varav 35 aktiva. Marknaden kom därefter att delas upp mellan ett antal aktörer där den svenska marknadsplatsen för droger, *Flugsvamp*, har varit avgörande för ökningen av den svenska inrikeshandeln. Det finns idag runt 300 säljare på marknadsplatsen varav 85 är aktiva.

Kryptomarknaden för illegala droger (som sker på Darknet⁹) uppskattas i internationella studier endast utgöra en nischad del av den totala drogmarknaden men är stadigt växande.¹⁰ Antalet transaktioner som kan härledas till narkotika på kryptomarknaden (Darknet) bedöms ha tredubblats sedan *Silk Road* stängdes 2013, samtidigt som intäkterna fördubblats. Nationellt bedöms försäljningen av narkotika vara

6 <https://www.globaldrugsurvey.com/wp-content/uploads/2016/06/GDS2016-Press-Release-1.pdf>.

7 *Silk Road* utgör den första moderna Darknet marknaden, en svart marknadsplats mest känd som en plattform för försäljning av illegala droger.

8 TOR – The Onion Routing är ett krypterat nätverk och en del av Darknet.

9 Darknet är en krypterad del av internet som kräver särskild webbläsare för att användas.

10 The role of the "dark web" in the trade of illicit drugs. RAND Europe, research brief 2016.

påtaglig i förhållande till andra europeiska länder och nya trender identifieras ofta först i Sverige.

Handeln med droger på internet sker i olika former och med varierande organisationsgrad, via webbshoppar, dvs. enskilda sidor på det öppna nätet och via marknadsplatser under TOR-nätverket där flera säljare samlas. Internethandeln och gatulagningen av narkotika är på flera sätt integrerade i varandra samtidigt som det finns tydliga skillnader mellan dessa båda tillvägagångssätt. Inköp av större mängder för vidareförsäljning på internet kan ske genom kriminella kontakter i den fysiska världen och i vissa fall sker försäljningen parallellt på internet och på gatan. Exempelvis förekommer det fall där partier av egenodlad cannabis har avsatts i internethandeln. Många brukare köper också sina droger både från gatan och på internet.

Den ständigt pågående försäljningen via sociala medier motsvarar i hög utsträckning den traditionella gatuhandeln där enskilda säljare avsätter narkotika, ofta inom ett visst geografiskt avgränsat område. De sociala medierna har en kontaktskapande funktion och erbjuder en arena för lokala narkotikaförsäljare att utöka sin marknad där målgruppen i första hand är ungdomar.

Den ökande näthandeln med droger medför att alltfler beslag görs i postflödet. Riktade kontroller mot postflödet visar att omfattande mängder narkotika skickas till, och inom, Sveriges gränser. Varje vecka kommer cirka en miljon försändelser i post- och kurirflödet. Beslagsbilden visar att flödet används frekvent för smuggling av droger, ofta av mindre kvantiteter, som säljs på internet. Leveranserna går i högre utsträckning direkt till konsumentledet jämfört med kurirflödet som kännetecknas av leveranser till grossistledet. Näthandeln för också med sig brott som inte förekommer i den traditionella gatuhandeln. Det rör allt från rena bedrägerifall där det inte finns någon narkotika till försäljning till s.k. Exit scams¹¹ där administratörerna bakom en marknadsplats försvinner med alla inestående medel. Även s.k. selektiva bedrägerier (selective scams) förekommer där narkotikan medvetet undanhålls en del av kunderna efter betalning.

En mindre men ökande del av de narkotika-relaterade dödsfallen i Sverige sker till följd av nya psykoaktiva substanser¹² som säljs och marknadsförs på internet. I Sverige finns flera exempel på nätförsäljning av nya substanser som orsakat tidsmässiga koncentrationer av dödsfall, bland annat MT-45 som såldes under 2014 och Acetylfentanyl under 2015. Ett färskare exempel är försäljningen av Akrylfentanyl. Då nya oklassade missbrukssubstanser ständigt finns till försäljning på nätet, flera starkt hälsovådliga med hög risk för överdosering, kommer liknande koncentrationer av dödsfall att utgöra ett återkommande inslag på den svenska drogmarknaden. Kontroller i postflödet och tillämpningen av den s.k. Förstörandelagen¹³ utgör ett centralt verktyg för att minska näthandeln med droger och dess skadeeffekter.

Aktörerna

Droghandeln på internet når en bred kundkrets och är distansskapande mellan köpare och säljare. Den är oberoende av den enskildes geografiska läge och förmåga att upprätta ett kriminellt kontaktnät vilket medför att personer som köper droger på internet i hög utsträckning är okända för myndigheterna. Detta tycks särskilt gälla för kvinnliga köpare även om kunskapsläget är lågt. Vissa droger som köps på nätet tenderar också att i förhållandevis hög utsträckning förekomma i mindre lokalsamhällen där tillgången på droger genom den traditionella gatuhandeln är begränsad. Det finns även droger till försäljning på internet som överhuvudtaget inte går att återfinna i gatuhandeln.

Säljarna i den webbaserade droghandeln inkluderar allt från tidigare dömda grova narkotikabrottslingar välkända i den kriminella miljön till personer utan tidigare, för myndigheterna, känd brottserfarenhet. Under de senaste åren finns flera exempel på ärenden där huvudmännen sedan tidigare är ostraffade och som tilldömts långa fängelsestraff.

Inledningsvis är en säljare ofta inriktad på en särskild, eller en grupp, av missbrukssubstanser medan de mest etablerade säljarna kan erbjuda ett brett och

¹¹ Fenomenet uppstod 2014.

¹² Nya droger som marknadsförs på internet och som syftar till att efterlikna traditionella drogers effekter.

¹³ Lag (2011:111) om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser.

marknadsanpassat utbud. Skillnaderna i omsättningen, och i det ekonomiska överskottet, är stora mellan olika säljare och få nätsäljare har förmåga att omsätta omfattande mängder. Med fler aktörer på marknaden ses också en ökad konkurrens. Priserna i den webbaserade droghandeln tenderar att vara högre än gatupriserna, vilket kan förklaras av att nätsäljaren har högre omkostnader i form av frakt, förpackningsmateriel och eventuell anslutningsavgift på marknadsplatsen. Kostnader tillkommer även för den vidare hanteringen av kryptovalutan. Då en säljares rykte är nära förknippat med publika recensioner är sannolikheten att få rätt mängd, eller till och med något mer, högre vid köp på nätet än om motsvarande preparat inhandlas på gatan.

Utveckling

Näthandeln bedöms öka i omfattning och formerna förväntas fortsatt att utvecklas och anpassas, delvis som en respons på de insatser och åtgärder som

rättsvårdande myndigheter vidtar. Framförallt gäller detta den organiserade handeln som sker på Darknet. Den ökande konkurrensen mellan säljare ställer också högre krav på tillförlitlighet, kvalitet och prissättning. Samverkan mellan näthandlare kommer därmed få ökad betydelse, framförallt hos nätsäljare som vill avancera eller som redan har inflytande på marknaden. Samarbetet kan handla om gemensam prissättning, delat utbud eller delade inköp för att reducera inköpskostnaderna. Nya marknadsplatser som inte lyckas ta marknadsandelar på den internationella marknaden är ofta mycket kortlivade. Ett ökat riskmedvetande, hos både säljare och köpare, förväntas få ökad betydelse i den webbaserade droghandeln och kommer i hög utsträckning att styra formerna för handeln.

Cannabispreparat

Marijuana och cannabisharts (hasch) utvinns från plantan *cannabis sativa*. Marijuana består av torkade växtdelar, frön och blad från plantan medan hasch utvinns från den kåda som växten producerar. Ur cannabisplantan utvinns även hascholja. Gemensamt är att det är THC som är den aktiva substansen.

Cannabis är fortsatt den i särklass vanligast förekommande illegala drogen i Sverige, inom Europas gränser och i stora delar av världen. Marknaden i Europa bedöms som relativt stabil. Användning och innehav av cannabis för eget bruk utgör över 60 procent av alla rapporterade narkotikabrott i Europa och cannabis förekommer i åtta av tio narkotika-beslag som rapporteras på europeisk nivå¹⁴.

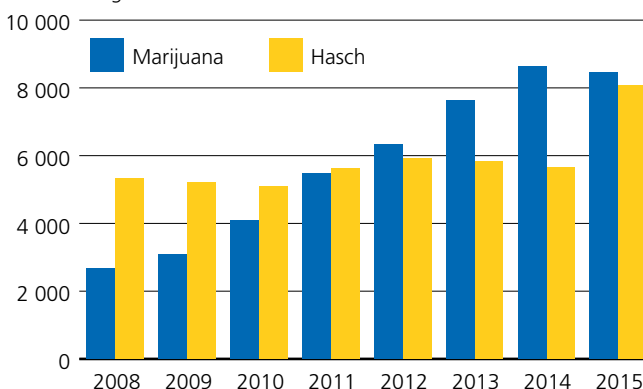
Bruket av cannabis förekommer geografiskt i hela Sverige och i alla åldersgrupper och samhällsklasser. På europeisk nivå har beslagen av marijuana gått om hasch vilket kan tillskrivas ökad inhemsk odling¹⁵. På den svenska marknaden har både hasch och marijuana varit populära under en längre tid. Marijuanan uppvisar en betydligt högre nivå i beslagsdata under perioden 2013–2015 jämfört med 2010–2012 samtidigt som hasch under 2015 visade en markant uppgång i antal beslag. Andelen beslagtagna marijuana har ökat i förhållande till det totala antalet narkotika-beslag som görs i Sverige. Polisens beslag av marijuana gick om hasch 2012 för att sedan uppvisa en jämn nivå 2015, vilket bland annat indikerar en ökad inhemsk odling.

14 EMCDDA, European Drug markets report 2015. I beslagen på europeisk nivå inräknas cannabis, kokain, amfetamin, heroin, LSD och metamfetamin.

15 EMCDDA, European Drug markets report 2015.

Polisens beslag av cannabis

Antal beslag 2008–2015

Utbudet av olika typer av cannabispreparat och kunskapen om cannabis fortsätter att växa och det finns idag ett större antal av olika cannabisprodukter på den svenska och internationella drogmarknaden. Förekomsten av syntetiska cannabinoider har i detta avseende gett marknaden en ny dimension (*se avsnittet om NPS*). Marknaden bedöms fortsättningsvis formas utifrån efterfrågan på cannabispreparat av hög kvalitet som ger kraftfullare rus. Det kan därmed förväntas bli mer förekommande med olika framställningsmetoder för att koncentrera/öka THC-halten¹⁶.

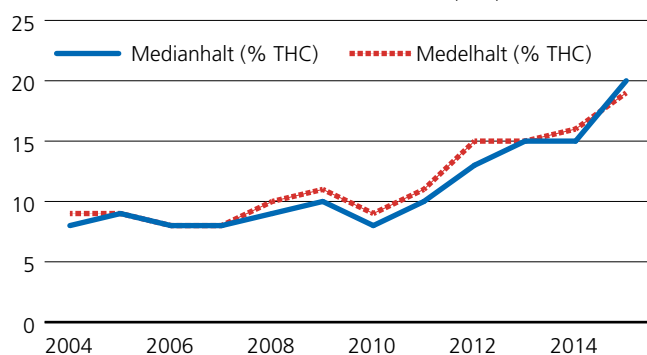
16 Exempel ICE-hasch och butanhascholja. **Is-hasch** framställs genom att växtmaterial från honblommorna blandas ihop med vatten och kyls sedan ner med t.ex. torr-is för att på sått lättare kunna skaka loss de kådproducerande körtelhåren. THC-halten i ishasch kan bli så hög som 60 %.

Butanhascholja framställs genom att växtmaterial utsätts för butangas eller blandas med organiska lösningsmedel för att sedan hettas upp. Butangas är mycket brandfarligt och kan antändas och sprängas om gasen uppnår en viss koncentration i luften. THC-halten ligger på mellan 60–85 % och i USA har hascholja med en THC-halt upp mot 95 % påträffats.

Signifikanta förändringar i THC-halten i cannabisbeslag har uppmätts över tid, både i Sverige och i Europa där halterna är högre i cannabisartsen (kådan) än i växtmaterialet¹⁷. I beslag som tull och polis har gjort finns exempel på halter upp till 34 procent (ursprung Marocko) vilket är tre gånger så högt som i normalfallet. Den ökade THC-halten är ett resultat av medveten växtförädling och utvecklade odlingsmetoder. I högre utsträckning används endast blomställningarna och inte hela växten.

Cannabisharts

2004–2015. Källa: Nationellt forensiskt centrum (NFC)

Fröer som ger upphov till cannabisplantor som inte ser ut eller luktar som den traditionella cannabisplantan, men som har samma ruseffekter finns till försäljning på internet. Plantornas karaktär försvårar upptäckten av cannabisodlingar. Noterbart är även en ökad förekomst av ätbar cannabis i olika former. I USA sker en produktutveckling på området som primärt riktar till unga personer, sannolikt kan detta medföra en ökad efterfrågan på dessa produkter även i Sverige.

Det, i relation till andra droger, omfattande bruket av cannabis skapar en stor marknad för kriminella aktörer att ägna sig åt hantering och försäljning av cannabis i Sverige. Cannabis utgör ofta en central roll i lokala kriminella nätverk. Många gånger kan drogen beskrivas som en basinkomst i nätverkens multikriminella verksamhet, men utgör också en källa till konflikter och våldshandlingar mellan och inom nätverken. Cannabis är ofta den första drogen som nya brukare introduceras i, och också den drog som unga i utkanten av kriminella nätverk får börja sälja som ett första steg i en kriminell karriär.

¹⁷ EMCDDA.

Ursprung och smuggling

Den organiserade brottsligheten som dominerar cannabismarknaden i Europa utgörs av nätverk från Albanien, Vietnam, Marocko samt Nederländerna. I Sverige har personer med vietnamesiskt ursprung utmärkt sig i ärenden som rör större inhemska odlingar.

Cannabisharts kommer fortsatt till största del från Marocko. I smuglingen till Europa passeras Spanien som fortsatt central införselpunkt och Nederländerna för vidare transport till Sverige. Afghanistan har fått en starkare ställning som ursprungsland och Albanien för distribution vidare i Europa. Cannabis som ankommer till Sverige exporteras från Tjeckien, Nederländerna, Belgien och från Albanien via Danmark och Tyskland. Den småskaliga inhemska odlingen av marijuana har ökat i Sverige och i flertalet europeiska länder, och har delvis ersatt den insmugglade cannabisartsen från Marocko.

Albaniens produktion av marijuana har ökat påtagligt, vilket gör Albanien till ett signifikant avsändarland som kan komma att få större betydelse för Europa.

Det går inte att se några tecken på förändringar i de sätt som cannabis smugglas till Sverige. Smuglingen sker främst i motorfordon och i post- och kurirförsändelser. Det sker även på persontåg från Danmark och stora beslag har gjorts i lastbil under 2015.

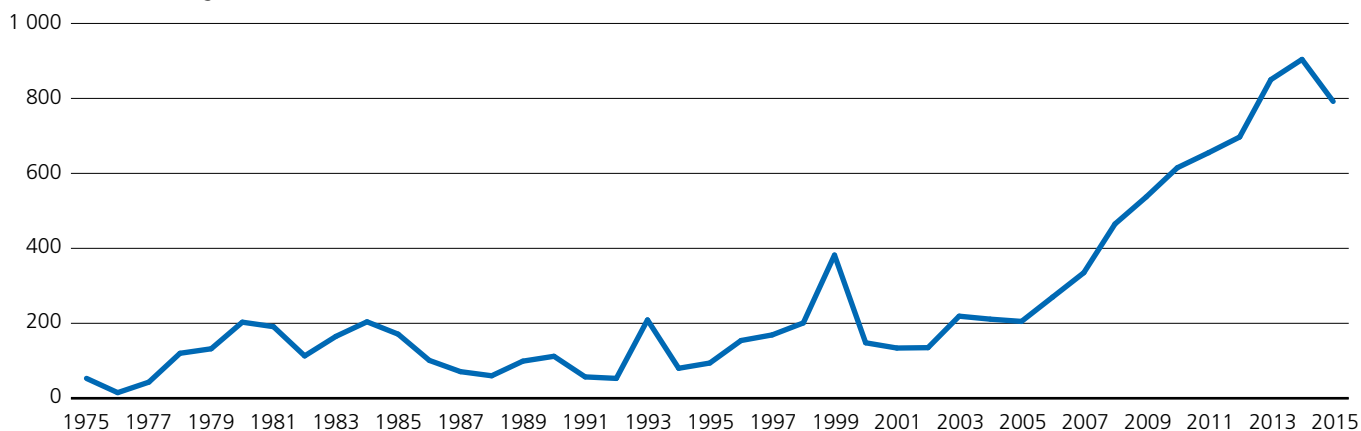
De flesta cannabisbeslag som görs av tullen i postflödet sker i sändningar från Nederländerna. Fröer beställs ofta från Nederländerna och England via internetsajter, men även flera svenska sidor har fröer till försäljning.

Inhemska odling

Egentillverkning av cannabis, inhemska odling, har ökat påtagligt i Sverige sedan ett antal år tillbaka. Odlingarna förekommer i hela landet och utgörs till största del av mindre inomhusodlingar, s.k. hemmaodlingar med ett fåtal sticklingar eller plantor. Egenodling minskar brukarens exponering med kriminella miljöer och minskar omkostnaderna jämfört med om drogerna skulle inhandlas på gatan eller genom internet. Utomhusodlingar av cannabis förekommer i Sverige, men i låg omfattning.

Narkotikaframställning

Anmälda brott i Sverige 1975–2015. Källa: Brå

Diagrammet omfattar all tillverkning av narkotika inklusive cannabisodling.

Polisens andel av samtliga cannabisbeslag i Sverige har ökat samtidigt som cannabis fortsätter att smugglas över Sveriges gränser. Det råder ingen självförsörjning på området även om lokala cannabisodlingar kan tillgodose en avgränsad marknad under perioder. I fall där större mängder har odlats har partierna avsatts i olika geografiska områden.

Stora cannabisodlingar (hundratals upptill tusentals plantor) som bedrivs professionellt förekommer främst i Sveriges västra och södra delar. Stora odlingar ställer krav på logistisk förmåga och innebär ofta att personer finns på plats dygnet runt för att sköta verksamheten. Omfattande driftskostnader i form av elförbrukning medför att olovlig kraftavledning förekommer och att lokalerna ofta utsätts för omfattande skadegörelse i syfte att installera nödvändig odlingsutrustning som ventilationssystem och värmelampor. Begränsad tillgång till, och kostnader för, större lokaler i tätorter medför att odlingar ofta lokaliserar till avfolkningsbygder. Mörkertalet bedöms i sammanhanget som stort.

Fenomenet med storskalig cannabisodling uppmärksammades i Sverige före 2009 och vid denna tidpunkt var kriminella nätverk med vietnamesiskt ursprung dominerande i ärendena. Fenomenet har därefter blivit mer förekommande och breddats genom att även inkludera andra typer av nätverk.

Prisbild 2015*

HASCH

75–160 kr/gram i missbrukarledet (gatuled)
100 kr/gram medianvärde**

27 500 – 80 000 kr/kilo på grossistnivå
45 000 kr/kg medianvärde**

140–180 kr/gram på internet

MARIJUANA

70–200 kr/gram i missbrukarledet (gatuled)
120 kr/gram medianvärde**

27 500–90 000 kr/kilo på grossistnivå
50 000 kr/kg medianvärde**

170–200 kr/gram på internet (april 2016)

* Lokala avvikelser kan förekomma

** Medianvärde enligt CAN

Internet har spelat en bidragande roll i utvecklingen genom att öka tillgängligheten till fröer och odlingsutrustning, som kunskapskälla och som avsättningskanal. Högkvalitativa cannabisfröer¹⁸ finns tillgängligt hos svenska såväl som utländska företag på nätet. Krypterad valuta erbjuds som

betalningsmöjlighet och kundhanteringen sker konfidentiellt. Överskott från odlingar kan sättas ut till försäljning på svenska och internationella marknadsplatser på internet och det finns ärenden som visar hur gatuhandeln och internethandeln sker integrerat på detta sätt.

Fallbeskrivning – Frekvent smuggling av cannabis från Danmark till Malmö

Ett kriminellt nätverk, med en utpekad huvudman, smugglar frekvent mellan 5 och 20 kilo cannabis från Danmark till Sverige via Öresundsbron. Smugglingen sker med hjälp av kurirer som antingen färdas med personbil eller med tåg. Nätverket använder sig av hyrbilar, skåpbilar och taxibilar, men de har även tillgång till en personbil med konstruerat lönnutrymme för smuggling av partier över 20 kilo.

Aktörerna i nätverket har olika roller i smugglingen som att övervaka själva smugglingen, hyra bilar, tillhandahålla lager eller sköta avyttringen och distributionen av narkotikan. Narkotikan distribueras främst i Malmöområdet, men de har kunder även i Göteborg och Stockholm som åker ner för att hämta narkotikan. Nätverket kan även själva leverera narkotikan till både Göteborg och Stockholm.

¹⁸ Inköp av cannabisfrön är inte olagligt, däremot är framställning och bruk olagligt.

Amfetamin

Amfetamin ingår i gruppen etablerade syntetiska centralstimulerande substanser. Amfetamin, amfetaminsulfat, är ett salt som oftast förekommer som ljusfärgat pulver och som är vattenlösligt.

Amfetamin är den tredje mest förekommande illegala drogen i Sverige, efter cannabis och narkotiska läkemedel, och är den vanligaste förekommande centralstimulerande drogen. I likhet med många andra syntetiska droger har amfetamin sitt ursprung i läkemedelsindustrin och har tidigare använts som läkemedel¹⁹.

Utvecklingen av amfetamin i Sverige har varit stabil och oförändrad under lång tid. Det har skett en återhämtning i beslagsnivåerna under 2013–2015, efter en viss minskning de tre föregående åren²⁰. I Europa, där amfetaminet inte har samma utpräglade roll som på den svenska drogmarknaden noteras ökning av amfetaminbeslagen²¹.

Tillgången på amfetamin i Sverige förväntas vara fortsatt god med geografisk spridning över hela landet, såväl i städer och landsorter. Det går inte att utläsa några märkbara förändringar i efterfrågan och användningen är inte avgränsad till specifika brukargrupper. Det stora intresset för drogen, även bland yngre generationer återspeglas i utbudet på internet och i diskussioner på drogrelaterade forum. I förhållande till den bedömda omfattningen av amfetamin i Sverige är beslagen som görs av tullen att anse som få.

Medianhalten på amfetamin har minskat i de undersökningar²² som har gjorts på större beslag i Sverige sedan 2004. Värdena har varierat mellan 19–44 procent och nivåerna var särskilt låga under perioden 2009–2012, därefter ses en tendens till återhämtning. Amfetaminet späds dock vanligtvis ut till att innehålla betydligt lägre koncentrationer på gatunivå.

Tillverkningsärenden av amfetamin är ovanligt i Sverige men förekommer i småskalig form, s.k. kökslabb. Det handlar främst om utfällning från amfetaminolja snarare än framställning från grunden med prekursorer. Sedan 2011 har APAAN²³ förekommit som en viktig prekursor i syfte att framställa amfetamin och metamfetamin och dess betydelse har ökat i omfattning på europeisk nivå. I Sverige finns endast ett fåtal exempel på beslag av APAAN.

Ursprung och smuggling

Smuggling av amfetamin till Sverige är fortsatt ett vanligt inslag i postsändningarna till Arlanda. Mot bakgrund av att amfetamin tillverkas inom EU så sker transporten i de flöden som omfattas av EU:s interna rörlighet. Större amfetaminpartier smugglas till stor del i personbilar över Öresundsbron, i gods transporter och med färjelinjer. Länder som bedöms tillgodose marknaden med amfetamin trafikerar dagligen till Sverige.

Nederländerna utmärker sig avseende tillverkning av amfetamin och utgör den i särklass största

19 Idag föreskrivs preparat som innehåller amfetamin vid speciella sjukdomar som narkolepsi och neuropsykiatriska funktionshindret ADHD.

20 Perioden 2013–2015 beslagtogs 1 581 kilo amfetamin, vilket kan jämföras med 1 147 kilo under 2010–2012.

21 EMCDDA Drug markets report 2015.

22 Haltbestämningar utförs av Nationellt forensiskt centrum (NFC) och genomförs endast på vissa material. Kriterierna är större mängder. Mätningar görs på rutin eller på begäran.

23 alfa-fenylacetoacetoni. APAAN är ett utgångsämne för att framställa BMK (fenylacetone) som utgör en vanlig förekommande grund i amfetaminframställning.

ursprungsaktören för amfetamin som avsätts på den europeiska och nordiska marknaden. Även i Belgien sker omfattande amfetamintillverkning. Ett annat strategiskt land för framställning är Polen. Kriminella nätverk från bland annat Nederländerna har kapacitet att producera stora mängder amfetamin med hjälp av relativt mobila laboratorier i Europa. Laboratorierna är enkla och den icke tekniskt avancerade tillverkningen sker oftast på landsbygden. De tillslag som görs mot dessa laboratorier årligen påverkar dock problematiken i låg omfattning.

Fallbeskrivning – Smuggling av amfetamin från Tyskland till Stockholm

Ett flertal personer greps i Stockholmstrakten i samband med urlastning av ett amfetaminparti, som var gömt i ett lönnutrymme i en personbil. Totalt avsåg ärendet över 60 kilo amfetamin som smugglats in från Tyskland via Öresundsbron för att transporteras vidare till Stockholm. Organisatören av smuglingen hade ett kontaktnät som sträckte sig till Tyskland, Nederländerna och Belgien. Även kurirer, medhjälpare, mottagare och misstänkta finansärer knöts till smuglingen.

Prisbild 2015*

AMFETAMIN

125–450 kr/gram i missbrukarledet (gatuled)

250 kr/gram medianvärde**

35 000–200 000 kr/kilo på grossistnivå

82 500 kr/kg medianvärde**

200–350 kr/gram på internet

* Lokala avvikelser kan förekomma

** Medianvärde enligt CAN

Metamfetamin

Metamfetamin är en centralstimulerande drog som framställs syntetiskt genom nödvändiga kemikalier. Den aktiva substansen är nära släkt med den aktiva substansen i amfetamin. Drogen är en starkare form av amfetamin och kan även framställas i en speciell kristallisk form, kristalliserat metamfetamin.

Tillgången på metamfetamin i Sverige bedöms vara fortsatt begränsad. Även på europeisk nivå förekommer metamfetamin i betydligt mindre omfattning än amfetamin, men utgör till skillnad från Sverige en ökande trend. Ett mer utbrett bruk av metamfetamin kan härledas till Nordamerika och Sydostasien.

Drogen förekom i mycket låg utsträckning på den svenska marknaden under 2000-talet men ökade påtagligt runt 2008. I missbrukarledet görs det ofta ingen skillnad på amfetamin och metamfetamin i pulverform när det säljs vilket medför att brukarkretsen ofta är densamma.

Under 2013–2015 har antalet beslag av metamfetamin legat på en stabil, men låg, nivå samtidigt som mängden beslagtagna metamfetamin har minskat. Beslagnivåerna var betydligt högre under perioden 2010–2012.

Det kristalliserade metamfetaminet är än mindre utbrett och förekommer inte med samma geografiska spridning. Från 2014 och framåt ses tendenser till att kristalliserat metamfetamin har blivit vanligare i Sverige. Polisen har dock bedrivit flera ärenden där enskilda beslag har utgjort större mängder vilket kan förklara denna utveckling. Marknaden bedöms fortsatt marginell och kopplad till personer med vietnamesiskt ursprung.

Bland de nya drogerna som har centralstimulerande effekter finns flera som kan ersätta amfetamin

och metamfetamin. Omständigheten medför en konkurrenssituation på missbruksmarknaden mellan de tidigare etablerade drogerna och flera av de nya centralstimulerande drogerna. Tillgången på metamfetamin kan, liksom andra droger med begränsad förekomst, variera över tid i ett och samma geografiska område beroende på tillgången hos enskilda säljare.

Ursprung och smuggling

I likhet med amfetamin tillverkas merparten av metamfetamin för den europeiska marknaden i Europa. Litauen utmärker sig som en producent av metamfetamin i pulverform till den nordiska men även centraleuropeiska marknaden. Den huvudsakliga tillverkningen av kristalliserat metamfetamin för den svenska marknaden sker i Tjeckien. Viss tillverkning sker även i Polen och Tyskland kring gränsregionerna. Framställningen av metamfetamin sker idag främst från prekursorerna efedrin och pseudoefedrin.

De flesta beslag som Tullverket gör av metamfetamin sker i post- och kurirflödet, vanligtvis skickat från olika EU-länder där sändningarna avser mindre mängder. Beslag av större mängder sker framförallt i personbilsflödet.

Beslag som görs i fordonstrafik kan till stor del härledas till Litauen som avsändarland med Stockholm, Karlshamn och Malmö som införselorter. Smuggling från Tjeckien sker i hög utsträckning av vietnamesiska nätverk där Sverige utgör transit för vidare transport till Norge. Marknaden för metamfetamin i Norge är etablerad och efterfrågan är högre än i Sverige. Bland grossisterna förekommer personer från Sydostasien (Thailand, Vietnam) i högre utsträckning än för andra preparat.

Fallbeskrivning – Smuggling av metamfetamin från Litauen genom Sverige till Norge

I samband med en kontroll av en litauisk-registrerad personbil i närheten av norska gränsen påträffas över 15 kilo metamfetamin gömt i bilens konstruktion. Ytterligare en litauisk-registrerad personbil kontrolleras och det framkommer att de båda bilarna hade ankommit till Sverige via Öresundsbron med endast några minuters mellanrum. Personbilarna hade andra ägare i Litauen än de som körde dem.

Troligen övervakade personer i den ena personbilen den andra bilen (kurirbilen) för att säkerställa att den kom fram till mottagaren i Norge. I övervakningsbilen påträffades en GPS som visade på flertalet resor genom Sverige med Norge som slutdestination.

Kokain

Kokain är en centralstimulerande drog som framställs från kokabuskens blad. Kokain förekommer vanligen som kokainhydroklorid i pulverform som intas genom sniffning. Crack (kokainbas) är en kristalliserad form av kokain som intas genom att värmas upp och rökas. Kokainbas är den starkaste formen av kokain.

Tillgången på kokain i Sverige är betydligt mindre än för cannabis och amfetamin. Även om tillgången bedöms öka utgör Sverige fortsatt en begränsad marknad ur ett europeiskt perspektiv. Kokain är den centralstimulerande drog som brukas mest i Europa, oftast som rekreationsdrog med tillfällig användning bland personer som är relativt socialt välintegrerade.

Kokain förekommer i större delen av landet och i alla samhällsklasser och miljöer, men är vanligare i större städer. Försäljningen av kokain på internet, liksom av andra traditionella droger, har bidragit till ökad tillgänglighet även utanför tätorter. Beslagen av kokain har ökat stadigt i Sverige men utgörs framförallt av begränsade volymer. Sett till det totala antalet narkotikabeslag som görs årligen i Sverige har andelen kokain ökat, från drygt 2 procent 2012 till 5 procent 2015. På europeisk nivå är beslagsnivåerna stabila²⁴.

Priset på kokain i Sverige är fortsatt högt vid jämförelse med andra droger. Den stora prisskillnaden mellan Sydamerika och de nordiska länderna utgör en central drivkraft i smuglingen till Norden. Det går inte att utläsa några övergripande förändringar i halterna på de beslag som har undersökts i Sverige under senare år²⁵.

²⁴ EMCDDA Drug markets report 2015.

²⁵ Medianhalten har varierat mellan 24–56 procent sedan 2006 (NFC).

Även om kokainet är mer utbrett idag så är polisens uppfattning att drogen fortsatt är starkt förknippad med krogmiljön och till personer med god ekonomi samt till kriminella kretsar. Bruket och hanteringen uppfattas ha blivit mer förekommande i yngre åldrar och i socioekonomiskt utsatta områden. Sett till den på senare år stadiga utbredningen av kokain föreligger viss risk att inställningen till drogen blir mer allmänt accepterad.

Crack förekommer i princip inte i Sverige. I Europa förekommer crackmissbruk inom en begränsad population av marginaliserade brukare i ett fåtal länder.

Ursprung och smugling

Kokain odlas och framställs till största delen i Colombia, Peru och Bolivia. Sydamerika har därmed en stark ställning vad gäller handeln med kokain. Kokain smugglas till största del i pulverform men i viss utsträckning förekommer även andra former²⁶, ofta med syfte att passera kontroller.

Två flöden bedöms stå för merparten av kokainsmuglingen till Sverige; post- och kurirflödet samt vägtransportflödet. Frekvensen i post- och kurirflödet är omfattande men vikten per beslag är oftast mycket begränsad. Den höga frekvensen på inflödet av kokain innebär dock att den viktmässiga mängden sammantaget är stor. Post- och kurirflödet används primärt av slutanvändare som köper kokain via den expansiva handeln på internet.

Det andra flödet, vägtransporter, innefattar person- och lastbilar och används för smugling av större mängder. Den organiserade kokainsmuglingen kräver ett kontinuerligt flöde för att tillgodose efterfrågan hos den etablerade kundkretsen. För att inte

²⁶ Exempelvis flytande kokain.

tappa marknadsandelar krävs det primäranvändning av vägtransporter som de kriminella nätverken kan styra över. Den organiserade smuglingen förutsätter även etablerade kontakter och säker kommunikation mellan de kriminella nätverken och de större importörerna inom EU. I det avseendet är Nederländerna, Belgien och Spanien strategiskt viktiga länder.

Omfattningen på beslag i övriga flöden, som resandeflödet på flyg, buss och färja i Sverige är oftast av mindre omfattning. Även om beslagen i dessa flöden är många till antal så utgör de sekundära val för att tillgodose efterfrågan på den etablerade marknaden.

Colombianska kriminella nätverk har länge dominerat kokainhandeln i EU, men har inte längre en monopolställning. Kokain som smugglas via Balkan utgör en stor del av det kokain som kommer till den svenska marknaden. Serbiska och montenegrinska nätverk har traditionellt varit involverade i heroin-smuggling men kontrollerar sedan ett antal år tillbaka även delar av den skandinaviska och västeuropeiska kokainmarknaden. I begränsad utsträckning är de även involverade i marijuanasnuggling. Albaniska kriminella nätverk har sedan 1990-talet dominerat heroinsmuglingen till Sverige men ägnar sig även åt smuggling av kokain och amfetamin. Narkotikasmuglingen från Balkan till Sverige sker främst via landvägen till Sverige och i vissa fall utgör Sverige transit för den norska marknaden.

Västafrikanska kriminella nätverk har de senaste åren bedrivit en direktinförsel av kokain från Sydamerika till EU. Västafrikanska kriminella nätverk som agerar på gatunivå i Sverige är ofta multikriminella men har narkotika som huvudsaklig verksamhet. Nätverken ägnar sig åt smuggling och försäljning av både heroin och kokain.

Smuggling av kokain sker ofta till Västeuropa via containerfartyg där omlastning och fördelning av kokainet sker mellan kriminella nätverk. Överlag ses en trend där legala transportsystem används i högre utsträckning för smuglingen, ur ett europeiskt perspektiv är mängderna som smugglas mindre per tillfälle. Det föreligger alltid en risk att delar av kokainpartier som smugglas till Norden är avsedda för den svenska marknaden. Kriminella nätverk i Sverige deltar aktivt i smuglingen av kokain i containrar som ankommer till de stora hamnarna i Europa, och i den vidare färden landvägen till Sverige.

Prisbild 2015*

KOKAIN
700–1 250 kr/gram i missbrukarledet (gatuled)
900 kr/gram medianvärde**
90 000–500 000 kr/kilo på grossistnivå
350 000 kr/kg medianvärde**
800–1 200 kr/gram på internet

* Lokala avvikelser kan förekomma

** Medianvärde enligt CAN

Fallbeskrivning – Smuggling av kokain till Göteborg

Vid separata tillfällen greps tre olika personer med kokain och i ett fall även heroin. Övervakare användes för att se till att kuriren levererade narkotikan till mottagarna. Samtliga inblandande var aktiva inom både narkotika och annan brottslighet. De har under andra identiteter begått liknande brott i Sverige och runt om i Europa.

Två av de misstänkta smugglarna har dessutom frekvent sysslat med bedrägeribrott, bland annat med hjälp av falska ID-kort. De har kunnat hämta ut mobiltelefoner i falska namn och betalat med skimmade kort. Telefonerna har sedan sålts vidare i Göteborg, men även till Afrika och England.

Kat

Kat är en växtbaserad drog som odlas som buske eller som växer vilt främst i Jemen, Etiopien och Kenya. Kat innehåller katinon och katin som är två substanser med amfetaminliknande egenskaper som påverkar det centrala nervsystemet. Bladen tuggas under lång tid och man kan även koka te på katblad.

Missbruket av kat är begränsat till etniska minoriteter i Sverige, främst till personer med somaliskt ursprung. Geografiska områden med en koncentration av personer med ursprung i länder runt Afrikas horn och med en hög grad av social utsatthet utmärker sig, som Järva i Stockholm och Vivalla i Örebro. I Vivalla är hanteringen omfattande och stadsdelen utgör ett nav i Mellansverige för distributionen av kat. I vissa delar av landet sker även vidaredistribution till Norge. De kriminella nätverk som hanterar kat gör det uteslutande utan inblandning av andra droger. Kat förekommer inte till försäljning på svenska marknadsplatser eller i svensk narkotikaannonsering på internet.

Från 2014 och framåt noteras en ökning av torkad kat på den svenska drogmarknaden, från att tidigare varit i princip obefintligt. Förändringen speglar en nödvändig produktionsutveckling efter Nederländernas och Storbritanniens förbud mot kat som trädde i kraft 2012 och 2014²⁷. Förbuden begränsade tidigare upparbetade smuggelvägar och förändrade smuglingen på ett övergripande plan. Före förbuden fungerade länderna som inkörsport till resten av Europa. Dagsfärs kat smugglades i princip dagligen

från Etiopien och Somalia till Amsterdam och London via flygfrakt för vidaretransport, med bil, genom Europa.

En ny företeelse är kat i mald form (pulver). Detta upptäcktes för första gången i Sverige 2015 genom beslag av tullen.

Ursprung och smugling

Kat förekommer naturligt i stora delar av östra Afrika och på arabiska halvöns södra delar.

Omfördelningen till torkad kat har inneburit en ökad användning av postflödet för införsel till Sverige eftersom volymerna är betydligt mindre än för färsk kat. Den organiserade smuglingen kan till stor del tillskrivas somaliska kurirer och målvakter i postflödet, där Etiopien utgör ett vanligt förekommande avsändarland. Beslag på resande med flyg är vidare vanligt förekommande och domineras av EU-medborgare med ursprung i östafrikanska länder. Kurirer som smugglar kat reser med fligheter från Etiopien till Sverige, vilket innebär en hög grad av direktinförsel till Sverige.

Det ökade användandet av postflödet för att smugla kat har medfört att drogen har blivit svårare att upptäcka för brottsbekämpande myndigheter.

Prisbild 2015*

KAT
150–275 kr per marduuf ("två buntar") i missbrukarledet (gatuled)
200 kr/marduuf medianvärde**
Inga uppgifter om grossistpriser
Inga prisuppgifter på internet

* Lokala avvikelser kan förekomma

** Medianvärde enligt CAN

²⁷ Hanteringen av färsk kat ställer höga krav på tid och logistik för att effekten av den aktiva substansen katinon inte markant ska avta innan drogen når slutanvändaren.

Ecstasypreparat

Ecstasy är ett samlingsnamn för preparat i tablettform som i de flesta fall innehåller MDMA som aktiv substans. Ecstasy innehåller syntetiska droger, oftast med hallucinogena och amfetaminliknande effekter. På marknaden har begreppet ecstasy utökats till att även syfta på ett stort antal ecstasyliknande substanser (nya psykoaktiva substanser) som innehåller en liten eller ingen mängd MDMA. Ecstasy säljs vanligen som tabletter i olika färger och med olika loggor, men innehåll och styrka kan variera mellan olika tabletter. Även kapslar och pulverform är förekommande.

Förekomsten av ecstasypreparat i Sverige är marginell och uppvisar stora regionala skillnader där tillgången kan variera över tid i ett och samma geografiska område. Under 2000-talet skedde en betydande nedgång på ecstasy, bland annat som följd av en ökad tillgång på konkurrerande syntetiska preparat. Användningen hade dessförinnan, under 1990-talet, ökat kraftigt men var begränsat till vissa subkulturer, företrädesvis till unga personer inom rave-kulturen.

Under 2010–2012 sågs vissa indikationer på en återhämtning av ecstasy i Sverige, något som har förstärkts från 2013. Polisen gjorde betydligt fler beslag av drogen under 2014 och 2015²⁸ och antalet beslag i pulverform har ökat. Ecstasy har sedan ett antal år blivit lättillgänglig på internet och ingår där som en del i ett omfattande utbud av designerdroger.

Även om bruket av ecstasy är marginellt i förhållande till många andra droger, och visat påtagliga nedgångar efter 90-talet med en lägsta nivå 2009, så ses ett uppsving för MDMA med hög renhet i Europa. Det gäller både i pulver- och tablettform där teknisk innovation och marknadskonkurrens ses som två sannolika skäl till trenden. Nya sätt att ta fram prekursorer, nya produktionsmetoder och internetförsäljningen ses sammantaget utgöra en tänkbar strategi från tillverkarna i syfte att öka drogens image efter en lång period av dålig drogkvalitet och utspädning som medförde att konsumtionen gick ned. Generellt ses också en svängning till att drogen brukas i fler miljöer, bland annat nattklubbsmiljöer och på privata fester.

Under 2014/2015 förekom falska diamantformade ecstasytabletter med Supermanlogga, ett ”S”, innehållandes höga halter PMMA i Sverige och på flera håll i Europa. Tabletten sammankopplas med ett antal överdoser med dödlig utgång både i Sverige och internationellt och fallen visar på de risker som föreligger då det faktiska innehållet ofta är okänt för brukaren.

Ursprung och smuggling

Ecstasy tillverkas illegalt i laboratorier utifrån kemikalier (prekursorer). Den vidare tillverkningen till tabletter sker i tablettmaskiner där MDMA, eller någon annan aktiv substans, blandas med fyllnads-material inklusive färg. Oftast pressas sedan tabletterna med ett stansverktyg som ger en viss logo. Den huvudsakliga produktionen är fortsatt centrerad i Nederländerna och i Belgien och större beslag av prekursorer som används för tillverkning av ecstasy har gjorts inom EU. Liksom för andra syntetiska droger är tillgången på prekursorer och andra

28 Polisen gjorde 626 beslag av ecstasy under 2014 och 772 beslag under 2015 jämfört med 216 beslag i medel för de tre föregående åren (2011–2013). Utöver detta tillkommer beslag av MDMA, ca 170 st. år 2014 och 250 st. år 2015.

kemikalier nödvändiga för framställningen²⁹. Som en marknadsanpassning till följd av regleringen av olika missbrukssubstanser importeras s.k. pre-prekursorer numer till EU för att sedan omvandlas till prekursorer som används i den illegala narkotikaproduktionen.

Tullens beslag av ecstasy görs nära uteslutande i post- och kurirflödet, vilket förväntas ha fortsatt stor betydelse med den ökande internethandeln med drogen. I hög utsträckning utgör beslagen mindre kvantiteter, ofta tabletter beställda på internet i syfte att nå slutanvändaren direkt. Under 2015 gjorde tullen två större beslag av ecstasy, i lastbil respektive buss. Mängden tabletter som beslagtogs vid dessa tillfällen motsvarar hälften av Tullverkets sammanlagda beslag av ecstasy det året.

De kriminella nätverk i Sverige som hanterar ecstasy gör det ofta som ett komplement i flödet med andra illegala droger.

Prisbild 2015*

ECSTASY

50–250 kr per tablett i missbrukarledet (gatuled)
112,50 kr tablett medianvärde**

37,50–47,50 kr/tablett vid köp av minst 1 000 tabletter på grossistnivå
45 kr/tablett medianvärde**

180 kr/tablett på internet

* Lokala avvikelser kan förekomma

** Medianvärde enligt CAN

²⁹ För att framställa MDMA används PMK som kan framställas av Safrol, isosafrol, Piperonal.

Heroin och andra opioider

Opium är en brunaktig massa som består av den torkade växtsaften från opiumvallmons frökaplar. Opium kan missbrukas direkt eller förädlas till olika typer av opiumbaserade droger. De naturbaserade opiaterna kan i huvudsak delas in i följande fem grupper: råopium, morfinbas, morfin, heroinbas/brunt heroin/rökheroin och heroinhydroklorid/vitt heroin.

En tydlig trend på den svenska drogmarknaden är den påtagliga nedgången i efterfrågan och tillgången på heroin under 2000-talet, något som ses generellt för hela EU. Utvecklingen är svåranalyserad ur ett drogmarknadsperspektiv men på europeisk nivå bedöms det föreligga en risk för att heroinet får ett uppsving³⁰. Slutsatsen dras bland annat utifrån omfattningen på opiumproduktionen i Afghanistan. Tillgången på opium i Sverige är fortsatt låg och tydligt avgränsad till vissa etniska minoriteter, främst av iranskt ursprung där spridningen sker inom mindre brukargrupper.

På EU nivå kan det konstateras att heroin och andra opioider fortsatt är den främsta orsaken till drogrelaterade skadeverkningar. En särskilt oroande utveckling finns kring den ökande förekomsten av starka syntetiska opioider (*se avsnitten om NPS och Narkotiska läkemedel*).

Marknaden för heroin är begränsad i Sverige och gatupriserna har visat på markanta minskningar över ett längre tidsperspektiv³¹. Heroin återfinns primärt i städer, särskilt i storstäderna, med tydliga geografiska skillnader i förekomst av brunt (bas/

rökheroin) respektive vitt (klorid) heroin. Det vita heroinet är främst koncentrerat till Stockholms citykärna, där försäljningen sedan länge är etablerad runt Sergels torg och Kungsträdgården. Försäljningen sker även längs kollektivtrafiknätet. Handeln är offensiv till sin karaktär med snabba kundkontakter. Personer som säljer heroin på gatunivå i Stockholm är ofta från Västafrika med uppehållstillstånd i EU och heroinet hämtas från Malmö, Köpenhamn och Nederländerna av sväljare och andra kurirer. Tillgången på heroin på internet är mycket begränsad i förhållande till syntetiska opioider.

Missbrukargruppen är begränsad men utmärker sig genom att en hög förekomst av vardagsbrottslighet kan kopplas till gruppen. Opioidmissbrukare i LARO programmen³² ses utgöra en potentiell riskgrupp för heroin.

Nedgången på heroin kan sättas i relation till den sedan många år övergripande trenden mot centralstimulerande substanser som amfetamin och kokain. Flera av de narkotiska läkemedlen erbjuder ofta långt mindre farliga alternativ som är lättare att kontrollera för den individuella missbrukaren. Marknaden har präglats av ett växande utbud av syntetiska opioider, där substitutbaserade läkemedel har fått en ökad betydelse.

På flera håll i landet uppges heroinbruket ha minskat till förmån för morfinbaserade läkemedel. Buprenorfinpreparaten gjorde sitt intåg i Sverige i mitten av 2000-talet och ökade tillgängligheten av opiatersättning. Det förde även med sig möjligheten för fler missbrukare att delta i substitutionsprogram. Utvecklingen visade att den svenska heroinmarkna-

30 EMCDDA, European Drug report 2015.

31 CAN (2015) Narkotikaprisutvecklingen i Sverige 1988–2014, rapport 150. Realprisjusterade data.

32 Läkemedelsassisterad rehabilitering vid opiatberoende (LARO).

den mättades samtidigt som beslagen av metadon och buprenorfin ökade. En effekt av detta innebar en tillgång med överskriden efterfrågan där prisdumping på vitt heroin blev ett faktum i Stockholm i jämförelse med övriga landet.

Utvecklingen har vidare medfört en ökning av narkotikaklassade läkemedel som avleds från den legala, medicinskt motiverade, användningen till missbruksmarknaden. Buprenorfin som delas ut på beroendeheter säljs vidare till andra missbrukare och utgör på vissa håll i landet ett påtagligt problem. Polisens uppfattning är vidare att unga personer inleder sitt opiatmissbruk med olika typer av lagliga läkemedel, som är tänkt för behandling av opiatberoende. Vid sidan om avledningen förekommer uppgifter om en relativt omfattande införsel/smuggling och det går inte att säga hur dessa delar förhåller sig till varandra andelsmässigt.

Ursprung och smuggling

Afghanistan har en fortsatt särställning som storproducent av opium och heroin och utgör det främsta ursprungslandet för det heroin som påträffas inom EU. Heroinet smugglas både landvägen och i sjö- och flygtrafiken. Heroin som produceras i sydöstra Asien och förs till Thailand för vidare transitering i Nederländerna och EU via flyg och tågtrafik har minskat i betydelse.

Heroinsmugglingen till Sverige sker primärt genom invärtes kroppssmuggling och i personbilflödet. Kroppssmugglingen av heroin är uppdelad och omfattar smuggling i personbil, tåg, färja samt flyg. Tillvägagångssättet tyder på en strategi från de kriminella organisatorerna i syfte att minimera förlusterna vid ett ingripande. Vikterna på beslag i Sverige och inom Europa indikerar att uppköp sker av mindre partier hos grossisterna i strategiskt viktiga länder. Aktörerna i det illegala flödet har ofta samma ursprungsland som albansktalande länder, Iran och Västafrikanska länder.

Narkotikasmuggling från Balkan till Sverige sker främst via landvägen till Sverige. Ofta går det genom den så kallade Balkanrutten³³ med slutdestination Sverige där en del av heroinet går vidare till den

norska marknaden. Transit via östafrikanska länder utgör en ökande trend för vidaretransport av heroin till Europa. Serbiska och montenegrinska nätverk har traditionellt varit involverade i heroinsmuggling men kontrollerar sedan några år tillbaka även delar av den skandinaviska och västeuropeiska kokainmarknaden. I begränsad utsträckning är serbiska och montenegrinska nätverk även involverade i smuggling av marijuana. Albanska kriminella nätverk har sedan 1990-talet dominerat heroinsmugglingen till Sverige men ägnar sig även åt smuggling av kokain och amfetamin.

I de fall heroin smugglas via post- och kurirflödet så tyder de små vikterna på att flödet används primärt när heroinet avses för eget bruk. Beslagen i utrikespost av syntetiska opioider och andra ersättningsmedel som metadon och tramadol är påtagligt (se avsnittet om *Narkotiska läkemedel*).

Prisbild 2015*

BRUNT HEROIN

800–2 000 kr/gram i missbrukarledet (gatuled)
1 150kr/gram medianvärde**

300 000–350 000 kr/kilo på grossistnivå
325 000 kr/kilo medianvärde**

895 kr/gram på internet (april 2016)

VITT HEROIN

800–1 750 kr/gram
1 250 kr/gram medianvärde**

Inga uppgifter om grossistpriser

1 100–1 500 kr/gram på internet

* Lokala avvikelser kan förekomma

** Medianvärde enligt CAN

33 Turkiet – forna Jugoslavien/Rumänien – Tjeckien – Tyskland.

Fallbeskrivning – Smuggling av heroin från Belgien till Stockholm

Två kurirer, gifta med varandra, ankom samma dag men vid olika tidpunkter med flyg från Bryssel, Belgien. Den kvinnliga kuriren, som var gravid, hade fyra kapslar innehållande heroin uppstoppat i kroppens håligheter. Den manliga kuriren hade även han fyra kapslar innehållande heroin uppstoppat i kroppens håligheter. Totalt uppgick den beslagtagna mängden till cirka 200 gram och haltbestämningen av heroinbasen varierade mellan två och fyra procent. Kurirerna bedöms vara en del av en större belgisk smugglingsorganisation som skickar ut kurirer i Europa.

Nya psykoaktiva substanser (NPS)

Missbrukssubstanser som har samma eller liknande effekt som traditionella droger men som ännu inte är klassade som narkotika eller hälsofarlig vara³⁶, och där vissa blir narkotikaklassade i efterhand benämns nya psykoaktiva substanser. De marknadsförs och säljs främst genom den internetbaserade postorderhandeln som är att betrakta som en global marknadsyta och omskrivs ibland som "internetdroger". Andra beteckningar är RC-droger, legal highs, designer drugs, forskningskemikalier etc. Definitionen är flytande då nya substanser hela tiden tillkommer av vilka vissa klassas och andra inte.

Antalet nya psykoaktiva substanser som introduceras varje år i Sverige och Europa har ökat drastiskt under senare år och utgör en av de mest utmärkande trenderna på drogmarknaden. Under 2015 föreslog Folkhälsomyndigheten 82 substanser för reglering³⁵ och sammanlagt har cirka 200 substanser klassats som narkotika eller hälsofarlig vara i Sverige under de senaste åren. Av de europeiska länderna har Sverige varit särskilt aktiva med att rapportera nya substanser, framförallt under 2014, vilket bland annat kan förklaras av goda förutsättningar att identifiera nya droger i Sverige³⁶. En hög tillgänglighet på internet medför att förekomsten av nya psykoaktiva substanser är utbredd i hela landet.

Efterfrågan på nya psykoaktiva substanser, som syftar till att efterlikna traditionella drogers effekter, styrs av flera faktorer. Det vanligen förekommande

blandmissbruket och viljan till experimentellt brukande i kombination med lättillgängligheten på internet utgör viktiga påverkansfaktorer. Det faktum att substanserna är lagliga och ofta håller en lägre prisbild än traditionell narkotika spelar vidare en viktig roll.

Utvecklingen har medfört att det har blivit allt svårare att dra gränsen mellan marknadskategorierna "gamla"/traditionella och nya droger. Då substanserna oftast är oreglerade enligt svensk lagstiftning förekommer försäljningen på det öppna nätet. Så snart substansen regleras, som narkotika eller hälsofarlig vara, försvinner den från marknaden och ersätts med en ny, oreglerad substans. Tillverkarna gör då ofta små ändringar i strukturen för att få en ny kemisk förening som kan säljas helt lagligt. Ofta föregås klassningen med att lagret säljs ut under realisation och endast ett fåtal substanser kvarstår på marknaden efter reglering.

Försäljningen av oreglerade nya psykoaktiva substanser saluförs under premisen att de utgör forskningskemikalier. Användningen kan utgöra stora risker då brukaren inte kan vara säker på den faktiska sammansättningen och innehållet i preparatet. Ett flertal substanser är ytterst potenta och sammankopplas med hög dödlighet och andra skadeverkningar samtidigt som andra är verkningslösa eller ger oönskade ruseffekter. Det är inte ovanligt att ett antal olika substanser förekommer i ett och samma

34 Regeringen beslutar om vilka ämnen som ska klassas som narkotika eller hälsofarlig vara. År 1999 tillkom Lag (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Folkhälsomyndigheten ansvarar för att ta fram beslutsunderlag för klassning som narkotika eller hälsofarlig vara.

35 Varav 39 som narkotika och 43 som hälsofarlig vara <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2016/maj/allt-mer-komplex-narkotika-problem-i-eu/>.

36 År 2014 rapporterade de europeiska länderna 101 nya psykoaktiva ämnen för första gången i EU, jämfört med 41 år 2010. Under 2015 noteras en utplaning med 98 nya substanser.

missbrukspreparat. I viss utsträckning förekommer missvisande marknadsföring på internet. Preparat som marknadsförs som lagliga kan visa sig innehålla en klassad substans. Utvecklingen går därför mot att köparna ställer högre krav på kvalitetssäkrade produkter och att säljarna erbjuder detta som ett sätt att ta sig fram i en allt hårdare marknadskonkurrens.

Olika grupper av nya psykoaktiva substanser

Nya psykoaktiva substanser liknar som tidigare nämnts de traditionella drogerna cannabis, opioider eller amfetamin. Under 2014 stod grupperna syntetiska cannabinoider och syntetiska katinoner för två tredjedelar av samtliga beslag av nya psykoaktiva substanser i Sverige, vilket speglar den relativt stora efterfrågan på cannabis och stimulantia (amfetamin, MDMA) som finns på marknaden. Syntetiska cannabinoider har efter 2014 minskat påtagligt i Sverige samtidigt som det har skett en ökning av syntetiska opioider. I framförallt internetflödet från 2013 och framåt har ett antal nya bensodiazepiner (derivat) som tidigare inte varit föremål för klassificering i Sverige påträffats.

En särskilt oroande utveckling på den svenska drogmarknaden är ökningen av handeln med analoget av starka **syntetiska opioider**, som fentanyl-analoger. Beslagen av nya fentanyl-analoger har ökat i Sverige och försäljningen på internet kan sammankopplas med ett flertal dödsfall och överdoser då dessa substanser ofta är mycket starka och svår-doserade³⁷. Ett nytt fenomen som kan noteras från 2014 är fentanyl-analoger som säljs i nässprayflaskor på internet. Substansen beställs från Kina och blandningen, samt påfyllnad av flaskorna, utförs sedan i säljarlandet. Förekomsten av fentanyler och fentanyl-analoger är fortfarande marginell i Sverige och bruket är begränsat till framförallt etablerade blandmissbrukare och personer som har brukat opioider tidigare. Tillgängligheten på internet i kombination med den låga prisbilderna och nya former för försäljningen riskerar att attrahera nybörjare på opioider.

37 Substanserna varierar i styrka men kan vara 30–50 gånger starkare än heroin och 100 gånger starkare än morfin.

Nässprayflaskor med fentanylanaloger säljs via internet.

Syntetiska cannabinoider ”Spice”³⁸ har uppvisat en kraftig nedgång efter 2014³⁹. Idag finns syntetiska cannabinoider alltjämt i omlopp men är betydligt begränsat. Från en låg förekomst före 2009 sågs utvecklingen av syntetiska cannabinoider, i form av rökmixar, några år senare som en av de mest framträdande, och snabbast växande, trenderna på den svenska drogmarknaden. Spridningen av spice förekom över hela landet men med koncentration till landets norra delar och till mindre orter⁴⁰. Beslagen sågs främst i postsändningar från Nederländerna, Tyskland och Storbritannien som närmaste avsändarland, där det mesta av de syntetiska cannabinoiderna har sitt ursprung i Kina eller Indien. Flertalet europeiska länder rapporterar en ökning av beslag av syntetiska cannabinoider under 2015/2016 där marknadsföringen framförallt riktas mot ungdomar. Den omfattande klassningen av syntetiska cannabinoider

38 Spice är ett samlingsnamn för gruppen syntetiska cannabinoider som lanserades i Europa runt 2004, initialt som ett legalt alternativ till cannabis då intag framkallar cannabisliknande effekter.

39 Från 2 540 beslag år 2014 till 386 beslag år 2015.

40 Vid denna tid var enkelt att skapa nya varianter på givna strukturlänkar vilket gav upphov till ett omfattande utbud av oreglerade syntetiska cannabinoider. Idag är merparten av dessa klassificerade som narkotika eller hälsofarlig vara då myndigheterna har bedrivit ett aktivt arbete i syfte att få bort substanserna från marknaden.

i Sverige i början av 2015, parallellt med en ökad uppmärksamhet om preparatens farlighet och säljförbud på den svenska Darknet marknaden⁴¹, utgör förklaringar till att utvecklingen i Sverige avviker från den europeiska trenden. Även om det noteras en tydlig nedgång på syntetiska cannabinoider i Sverige kan det inte uteslutas att en viss återhämtning kan ske.

Ursprung och tillverkning

Kina är ett strategiskt ursprungsland för framtagande av nya psykoaktiva substanser, men även Indien spelar en betydande roll. Beslag som görs i Sverige kommer i huvudsak från Kina men transiterar i EU, främst Tyskland och Holland men även Storbritannien och når Sverige som EU-trafik. Beredningen och packningen av substanserna, inklusive tabletering och märkning, sker i Europa och allt oftare produceras nya droger i laboratorier i Europa och säljs direkt på marknaden.

I EU finns olika strategier för att hantera problemen med nya psykoaktiva substanser som utgår från respektive lands förutsättningar och befintlig lagstiftning. Definitionerna av brotten och straffen varierar kraftigt, men åtgärderna inriktas ofta på försäljning snarare än innehav av substanserna⁴². I Sverige klassas idag varje substans enskilt och inte genom s.k. familje-/generisk klassning. När en substans är oreglerad i den nationella lagstiftningen kan myndigheterna använda andra delar av lagstiftningen för att stoppa verksamheten, som skattebrott, penningtvätt och vållande till annans död. Ett intensifierat klassningsarbete, tillsammans med den s.k. *förstörandelagen*⁴³ och brottsförebyggande arbete

inriktat mot köpare utgör viktiga verktyg för de svenska myndigheterna i arbetet med att minska skadeverkningarna.

Fortsatt finns ett stort antal potentiella missbrukssubstanser med hälsorisker som riskerar att nå den svenska drogmarknaden⁴⁴. Likaså kommer enskilda aktörer fortsatt att omsätta stora belopp på en verksamhet i gråzonen med en bibehållen efterfrågan på nya, potenta, kemiska substanser från Asien.

41 Syntetiska cannabinoider hittades första gången i en obduktion 2010 och har sedan 2013 förekommit som bidragande orsak i ett flertal förgiftningar och dödsfall. De syntetiska cannabinoiderna har i vissa fall varit starkare och mer oberäkneliga än traditionell cannabis.

42 EMCDDA rapport 2015.

43 Oklassade preparat kan förstöras enligt den s.k. Förstörandelagen. Lagen trädde i kraft i april 2011 och möjliggör för Polisen och Tullverket att omhänderta farliga substanser med missbrukspotential som är på väg att klassificeras som narkotika eller som hälsofarlig vara men som ännu inte klassificerats. Åklagare eller tullåklagare kan därefter besluta om förstörande av de omhändertagna preparaten.

44 Fler än 560 substanser (varav 70 procent inom de senaste fem åren) kartläggs för närvarande av EMCDDA.

Narkotikaklassade läkemedel

Narkotikaklassade läkemedel tillverkas legalt inom läkemedelsindustrin i hela världen. Bruket, som kan härledas från den illegala marknaden eller genom avledning från den legala marknaden, utgör ett globalt och omfattande samhällsproblem. I Sverige har det skett en omfattande ökning av den illegala handeln med narkotiska läkemedel. Trenden har visat på långsiktiga ökningskurvor där i genomsnitt över en miljon narkotikaklassade tabletter tas i beslag varje år, vilket gör gruppen till den näst största i Sverige efter cannabis. Inget tyder på att den illegala handeln med narkotiska läkemedel kommer att minska.

Under 2015 beslagtogs nära 1,5 miljoner narkotikaklassade tabletter. En så omfattande mängd har aldrig tidigare tagits i beslag under ett år i Sverige. Ökningen av narkotiska läkemedel är starkt förknippad med ett utbrett blandmissbruk och hög tillgänglighet på internet. Missbruket återfinns i alla åldrar och samhällsgrupper och är i hög utsträckning förekommande även utanför, de för polisen, vanligen kända brukargrupperna. Genom den omfattande nätförsäljningen är utbudet av olika preparat brett och förekomsten spridd i hela landet. Narkotiska läkemedel, enskilt eller i kombination med cannabis och/eller alkohol, ses utgöra en startpunkt i många unga personers framtida missbruk.

Bensodiazepiner utgör den största gruppen av narkotiska läkemedel som finns tillgängligt på den illegala marknaden och polisens beslag av bensodiazepiner har nära fördubblats under 2015 jämfört med två år tidigare. I vissa delar av landet noteras en ökning av insmugglade Xanorstavår (alprazolam), från bland annat forna Jugoslavien. Andra typer av morfinliknande smärtstillande medel (opioider) som

oxikodon och tramadol är vidare vanligt förekommande. Större mängder smugglas från länder som Frankrike (buprenorfin) och Thailand (tramadol). Metadon smugglas bland annat från Mellanöstern, ofta från Iran.

Bensodiazepiner utgör ofta en grund i ett blandmissbruk och särskilt allvarligt är det när starka syntetiska opioider brukas tillsammans med bensodiazepiner. Det är mycket vanligt med flera påvisade substanser i de narkotikarelaterade dödsfallen och inslaget av olika narkotiska läkemedel är stort. Den vanligaste kombinationen är opioider och bensodiazepiner⁴⁵.

Narkotikaklassade läkemedel har i vissa delar

45 Socialstyrelsen (2016). Narkotikarelaterade dödsfall – en analys av 2014 års dödsfall och utvecklingen av den officiella statistiken.

av landet ersatt heroinhandeln och flera europeiska länder rapporterar samma utveckling (*se avsnittet om Heroin*).

Ursprung och smuggling

Narkotiska läkemedel som förekommer illegalt på den svenska drogmarknaden kan härledas från legala förskrivningar eller avledning från den legala marknaden. Samtidigt förekommer smuggling, ofta tillsammans med andra illegala varor som narkotika och vapen. Tabletter med narkotiska läkemedel som är legalt utskrivna används i missbruksleden som bytesvaror för att få annan narkotika.

Det förekommer även att omfattande mängder falska narkotikaklassade tabletter förs in i landet,

ofta kopior på xanor, valium och alprazolam. Preparaten brukas både av personer som vanligen brukar cannabis och som vill minska de negativa effekterna då drogerna går ur kroppen och opiatmissbrukare som vill minska sina abstinensbesvär. En del av de läkemedel som köps över internet är förfälskningar och okontrollerade till sitt innehåll, vilket innebär att de i vissa fall innehåller andra sammansättningar än vad som förväntas och medför påtagliga hälsorisker.

En del av de narkotiska tabletterna som finns på den svenska marknaden framställs genom hemmatillverkning. Aktörerna beställer pulver framförallt från Kina men även från Indien och pressar det till tabletter i egna maskiner. Tabletterna överläts sedan vidare, ofta genom internet.

Dopningsmedel

Sedan 2000-talet är förekomsten av dopning utbredd i samhället och utvecklingen ses parallellt med en ökad kroppsmedvetenhet och ökad tillgänglighet på internet. Även handeln med kosttillskott har ökat påtagligt under 2000-talet bland annat av muskeluppbyggande preparat. Vissa kosttillskott som sägs garantera ett ofarligt alternativ till dopningsmedel har i undersökningar visat sig innehålla s.k. prohormoner, en form av anabola androgena steroider (AAS).

I genomsnitt tas 1 500 beslag av dopning i Sverige varje år med sammanlagt 400 000 tabletter⁴⁶. En antalsmässig ökning av beslagen noteras under 2014 och 2015 till följd av att tullen då har gjort fler beslag⁴⁷. Den beslagtagna mängden varierar från ett år till ett annat, i likhet med många andra droger, och det förekommer även s.k. extremvärden. Under 2015 gjorde både tull och polis omfattande beslag i enskilda ärenden vilket resulterat i en markant ökning av beslagtagna mängd jämfört med föregående år (en tiofaldig ökning).

Användningen av dopningsmedel kan grunda sig på olika skäl som att förbättra tränings- och tävlingsresultaten, öka muskelomfånget för utseendets skull eller förmedla ett budskap, exempelvis inom den kriminella världen. Bruket kan även grunda sig på psykologiska faktorer som att uppnå ett rus eller öka på sin självkänsla och sitt mod, bland annat i samband med illegala handlingar. Studier visar att perso-

ner som brukar dopning har lättare att bli beroende av andra droger och att användning av AAS ökar risken för våldsbrottslighet. En trend som uppmärksammades under tidigt 2000-tal, och som därefter förstärkts, är att anabola steroider och narkotika ofta tas i beslag vid ett och samma tillfälle och från samma person. Ofta handlar det om cannabis och narkotiska läkemedel och anabola steroider sägs i sammanhanget ha utvecklats till ”en drog bland andra droger”.

Den illegala handeln med dopningsmedel sker organiserat och storskaligt och involverar bland annat kända multikriminella aktörer inom den organiserade brottsligheten. Hög tillgänglighet i kombination med låg upptäckningsrisk och låga straffvärden gör dopning till en attraktiv verksamhet med möjlighet till betydande ekonomisk avkastning. Försäljning sker av både färdiga produkter och av aktiva substanser avsedda för egentillverkning, och det förekommer tillverkningsärenden där aktörerna kontrollerar hela kedjan från inköp till försäljning.

Överlåtelse av dopningsmedel sker frekvent från gymmiljö och i fysiska butiker kopplade till kropps-

46 Avser perioden 2008–2015 gällande antalet ärenden och 2008–2014 gällande mängden (extremvärde år 2015 ingår ej i beräkningen).

47 I medeltal gjorde Tullverket 610 beslag/år av dopning under perioden 2013–2015 jämfört med 460 beslag/år under perioden 2010–2012.

bygge och träning, men även genom personliga kontakter i kriminella kretsar runt om i landet. Handeln med AAS och andra dopningsmedel sker på både öppna och krypterade nätet och försäljningssidorna/annonserna karakteriseras ofta av att vara sofistikerade och marknadsanpassade.

Ursprung och smuggling

Dopningsmedel är i grunden legalt tillverkade läkemedel som produceras i princip över hela världen. Det förekommer även en omfattande mängd av förfälskade preparat som helt eller delvis avviker från originalet. Kina och Pakistan distribuerar ”råvaror” för tillverkning av dopningsmedel och vanliga avsändarländer för dopningsmedel avsedda för den svenska drogmarknaden är länder som Kina, Ryssland, Bulgarien och Spanien.

Den vanligaste och fortsatt centrala införselvägen är post- och kurirflödet. Kvantiteterna i respektive försändelse är ofta små och går direkt till slutanvändaren. Liksom för drogmarknaden i stort så anpassas införselmetoderna kontinuerligt för att undkomma

upptäckt. Sedan ett flertal år tillbaka smugglas dopning även i pulverform för att inte avslöjas i ett vanligt brev och beslag görs även i flytande form. Större kvantiteter dopningsmedel förs in i fordonstrafiken till Sverige och i tidigare ärenden har ompackning skett i Sverige för vidare distribution i landet.

Fallbeskrivning – Smuggling av dopningsmedel från Kina till Luleå

Huvudmannen organiserade beställningar av ett testosteronpreparat från Kina och hade två medhjälpare som stod som mottagare av postförsändelserna. Beställningarna betalades på Western Union. Konversationerna mellan huvudmannens alias och avsändaren i Kina skedde via krypterad e-post. Under ärendets gång framkom att de misstänkta även sålde syntetiska cannabinoider.

Bilaga: Narkotikabeslag 2008–2015

Nationell sammanställning av antal beslag och beslagsmängder som har gjorts av Tullverket och Polisen i Sverige årsvis under perioden 2008–2015.

Källor

- ◆ Nationellt forensiskt centrum (NFC)
- ◆ Nationella operativa avdelningen (Noa)
- ◆ Tullverket

Kommentarer till bilagan

I bilagan redovisas det totala antalet beslag och beslagsmängder som har gjorts årligen i Sverige under perioden 2008–2015, med uppdelning på Tullverket och Polisen. I flera fall redovisas utvecklingen hittills under 2000-talet.

Då narkotika utgör ett så kallat ingripande- och spaningsbrott påverkas antalet anmälda brott och beslag i hög grad av myndigheternas insatser på området, enskilda satsningar kan därför få stort genomslag i statistiken. En insats som påtagligt ökade antalet beslag 2015 är kontrolloperationen mot nätdroger som Tullverket genomförde i slutet av året. Insatsen genomfördes under en månad med resursförstärkning i post- och kurirflödet på Arlanda och Rosersberg i Stockholms län, på Landvetter utanför

Göteborg och i Malmö. Sammanlagt gjordes över 2 000 beslag under insatsen vilket motsvarar en ökning på 300 procent i flödet jämfört med samma period 2014. Förutom narkotika av olika slag upptäcktes 1,7 miljoner doser dopningsmedel, 600 000 tabletter tramadol och fem nya missbrukssubstanser.

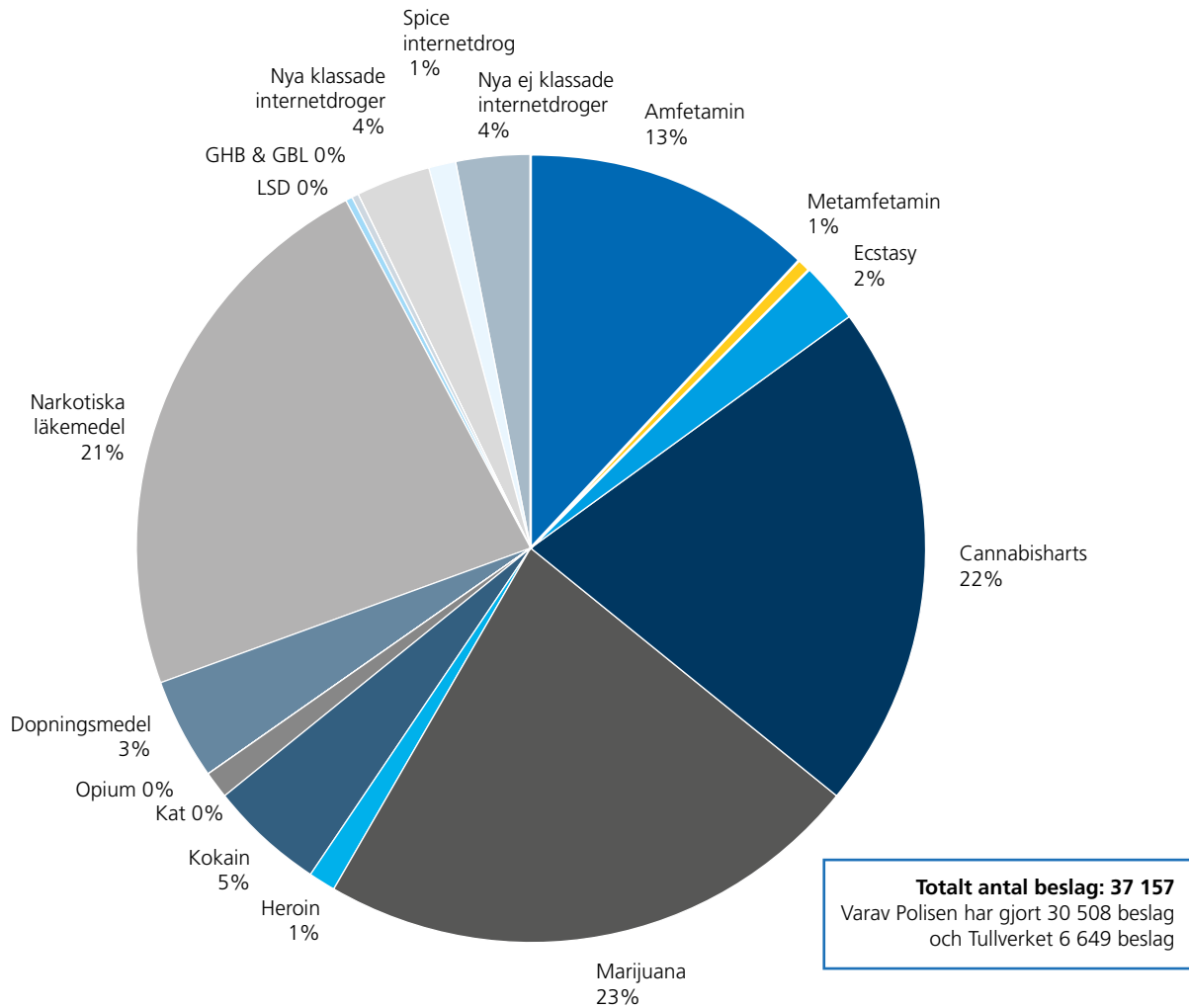
Vidare kan enskilda beslag få stort genomslag i statistiken över redovisade mängder. Ett omfattande beslag av kokain gjordes i Göteborgs hamn 2006. Kokainet, som transporterades i en container från Venezuela uppmättes till cirka 1 100 kilo och överstiger därmed den totala mängden kokain som tagits i beslag i Sverige under hela 2000-talet.

Sverige är i princip uteslutande ett mottagarland av narkotika, och till viss del ett transitland för droger avsedda för andra länders drogmarknader. Det innebär att beslag utanför Sverige kan vara avsedda för den svenska drogmarknaden, samtidigt som droger beslagtagna i Sverige kan vara avsedda för andra länders marknader. Då statistikredovisningen endast tar hänsyn till beslag som görs i Sverige saknas information om internationella beslag avsedda för den svenska drogmarknaden.

Sammantaget utgör beslagsstatistiken en av flera indikatorer för att bedöma omfattningen och utvecklingen av den svenska drogmarknaden.

Antal beslag av droger i Sverige 2015

Procentuell fördelning

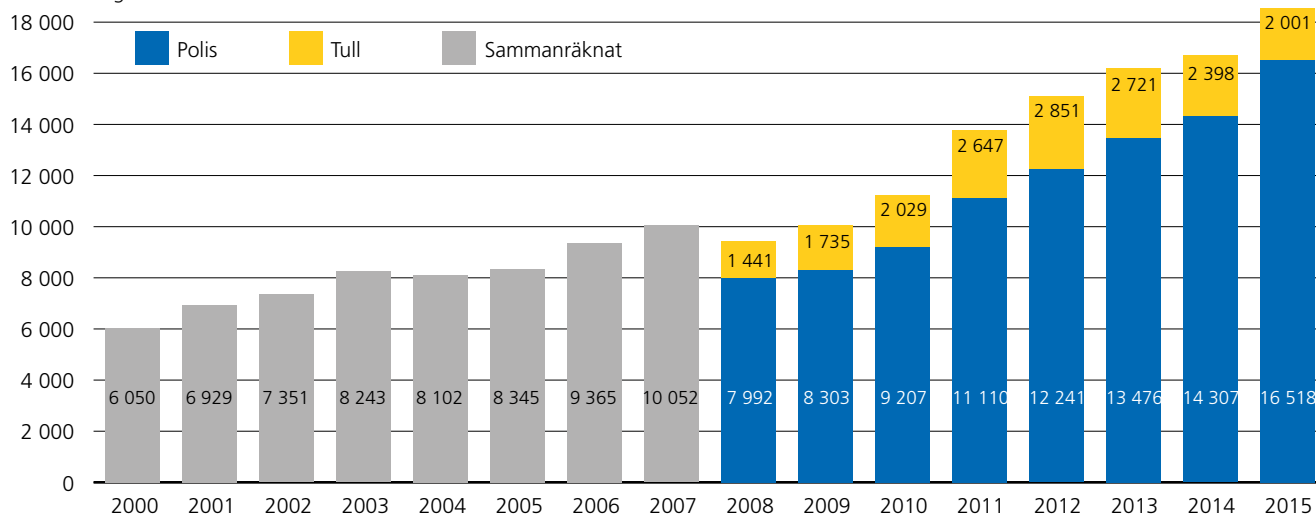

Den procentuella fördelningen i kategorierna "Nya klassade substanser", "Spice" och "Nya ej klassade substanser" är endast baserade på polisens beslag.

Cannabis (inkl. cannabisharts och marijuana)

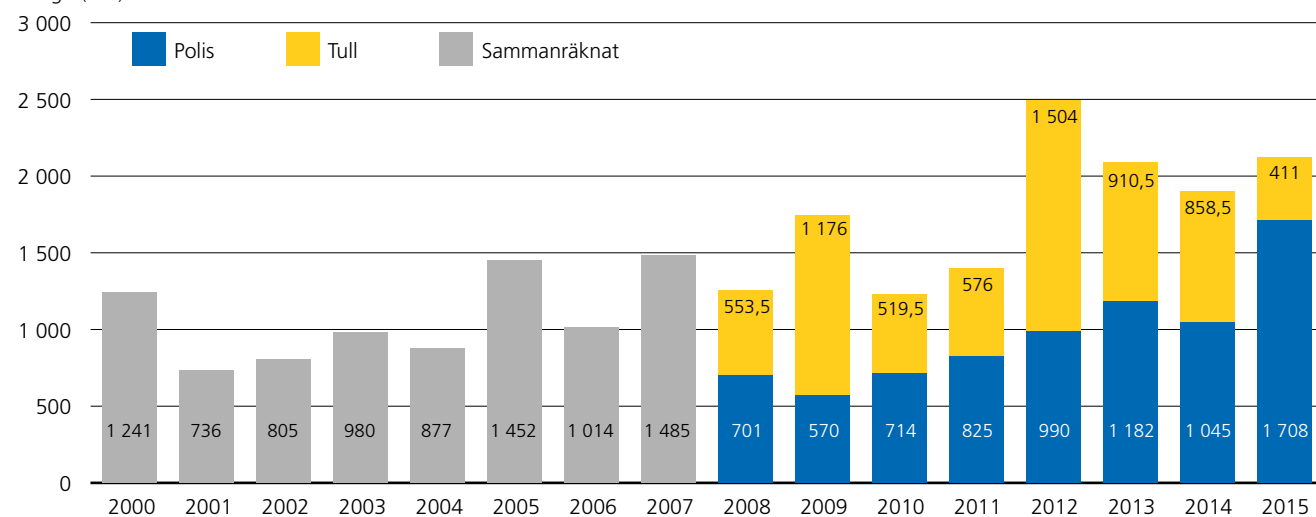
Cannabis

Antal beslag

Cannabis

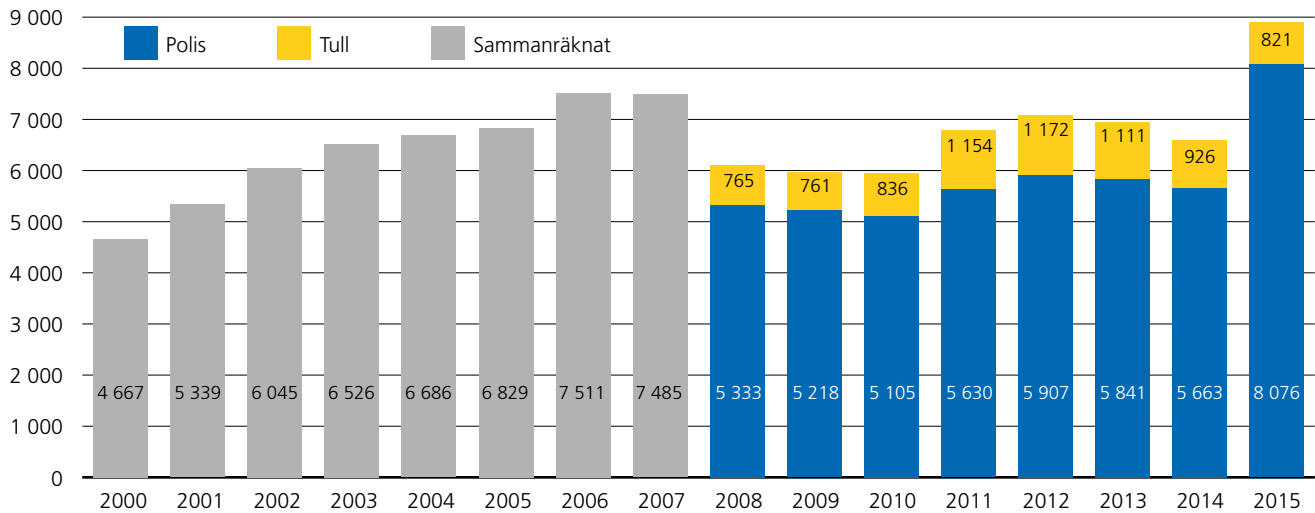
Mängd (kilo)

Cannabisharts (hasch)

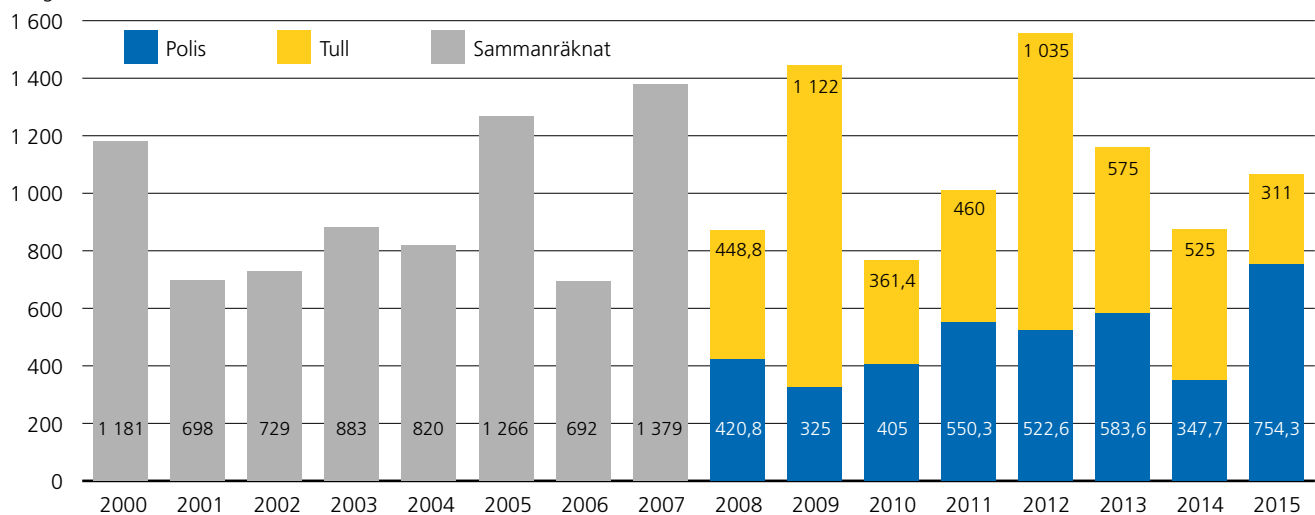
Cannabisharts (hasch)

Antal beslag

Cannabisharts

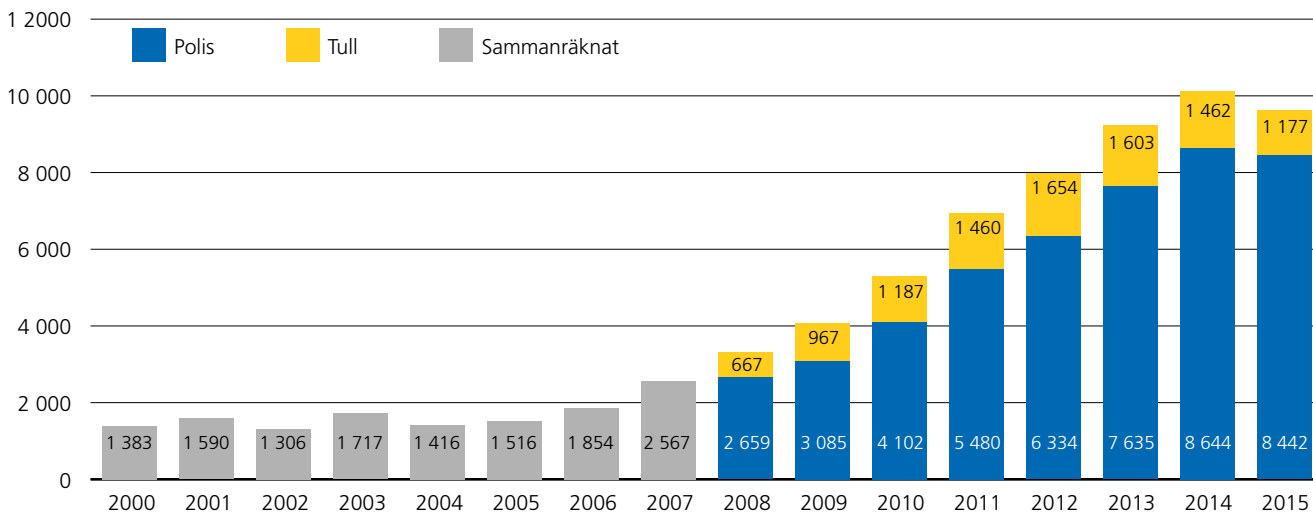
Mängd (kilo)

Marijuana

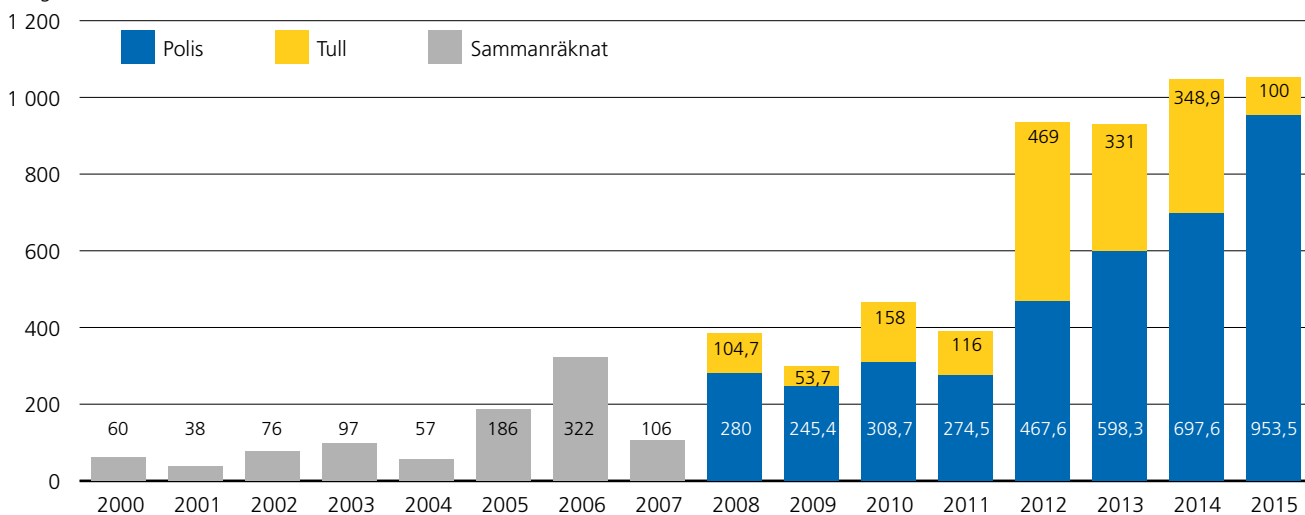
Marijuana

Antal beslag

Marijuana

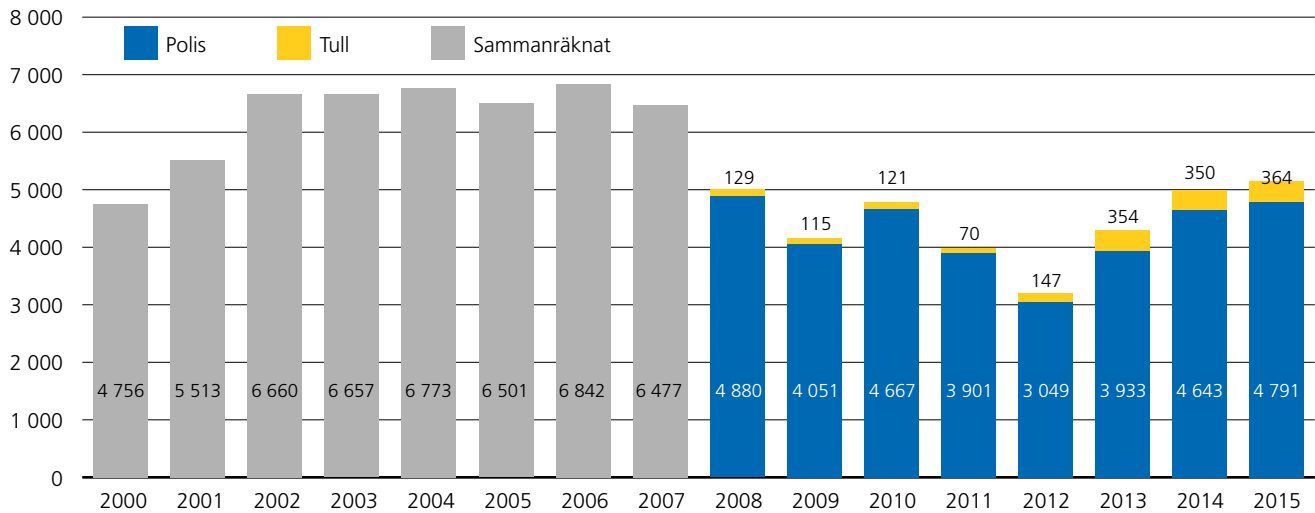
Mängd (kilo)

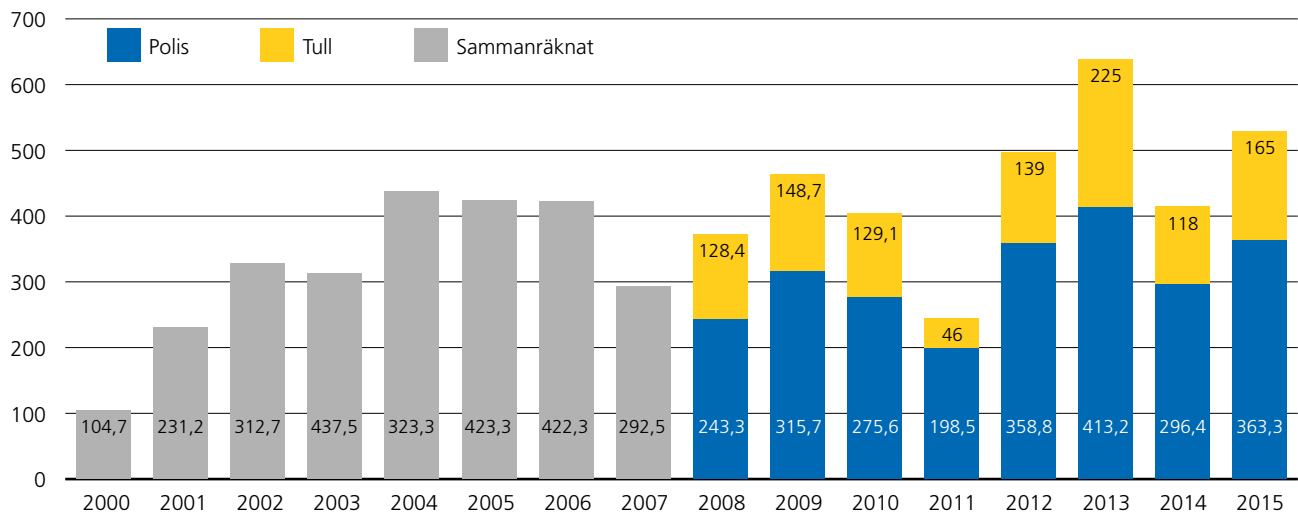
Amfetamin

Amfetamin

Antal beslag

Amfetamin

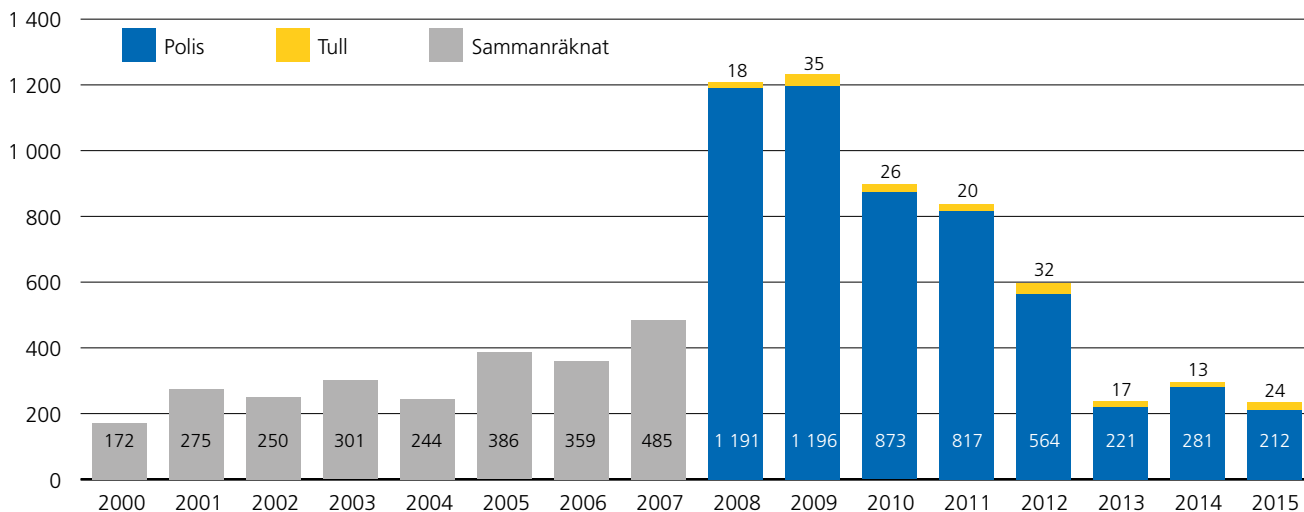
Mängd (kilo)

Metamfetamin

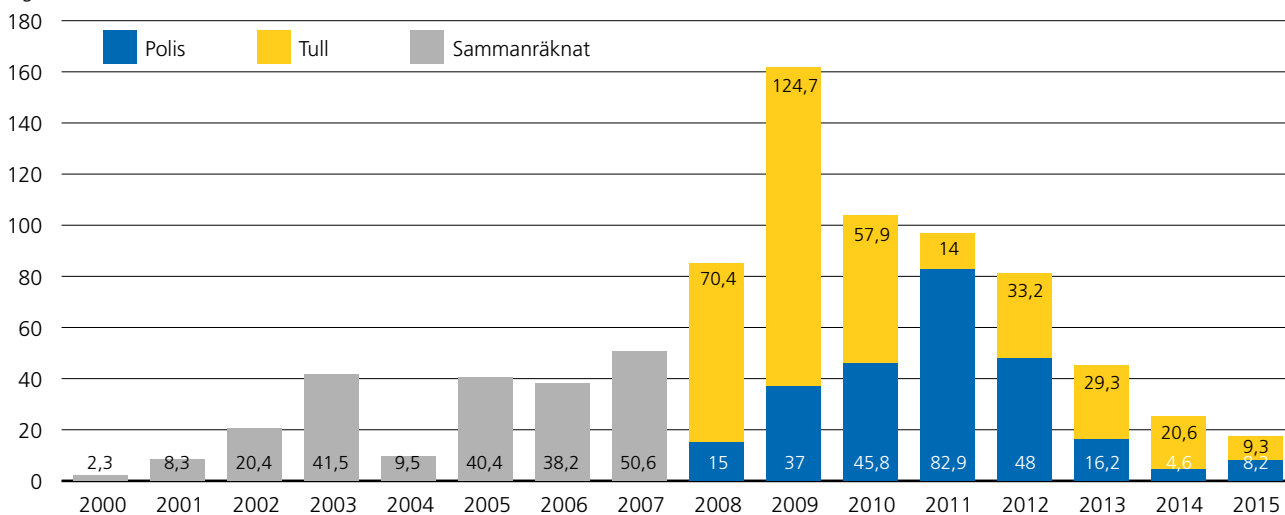
Metamfetamin

Antal beslag

Metamfetamin

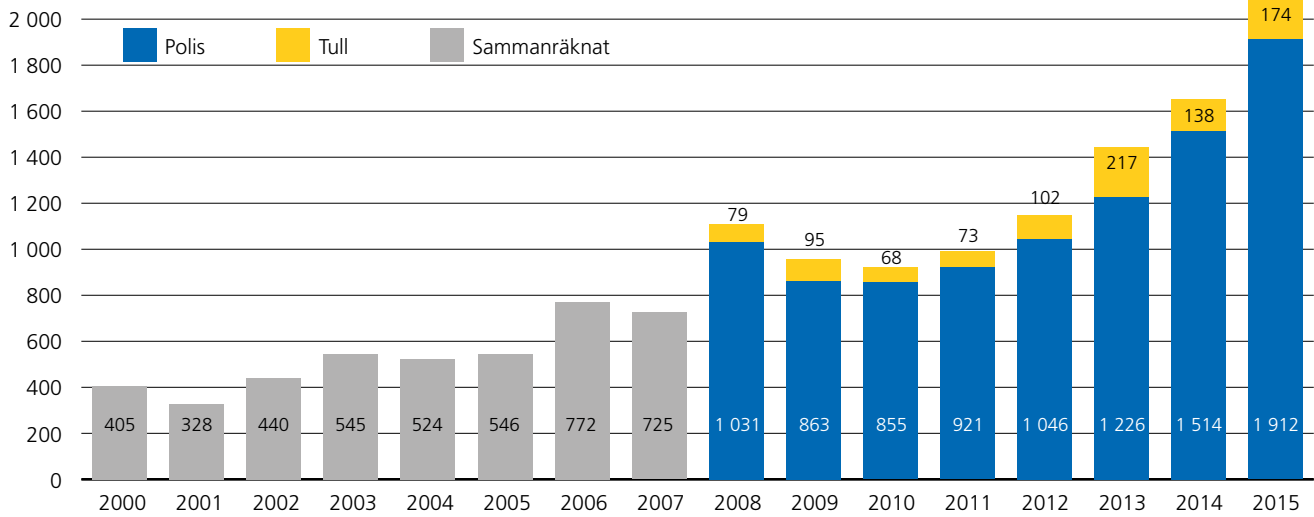
Mängd (kilo)

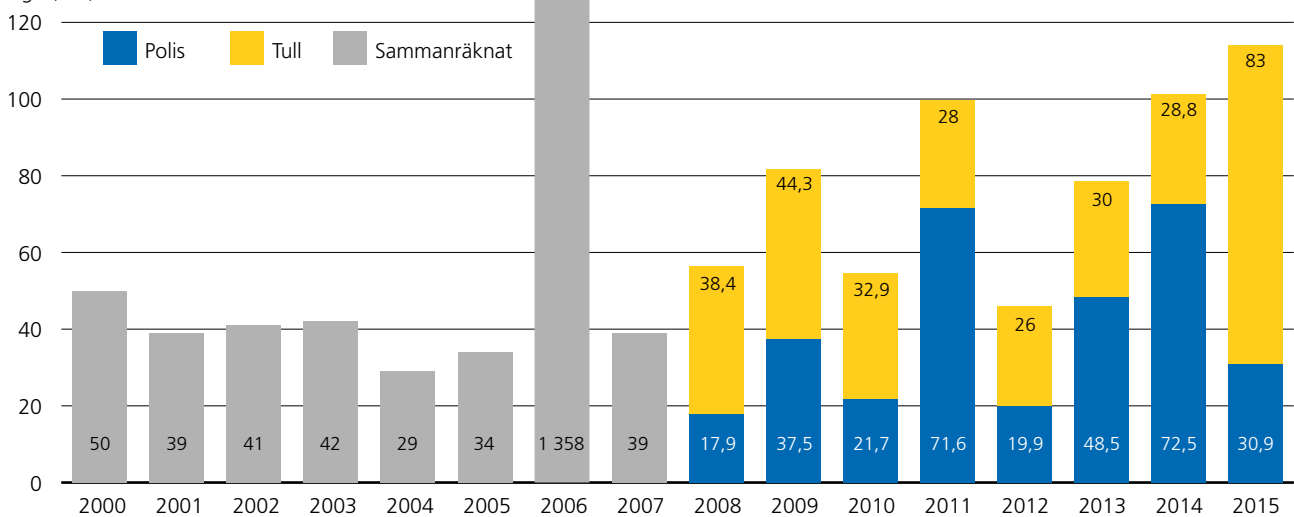
Kokain

Kokain

Antal beslag

Kokain

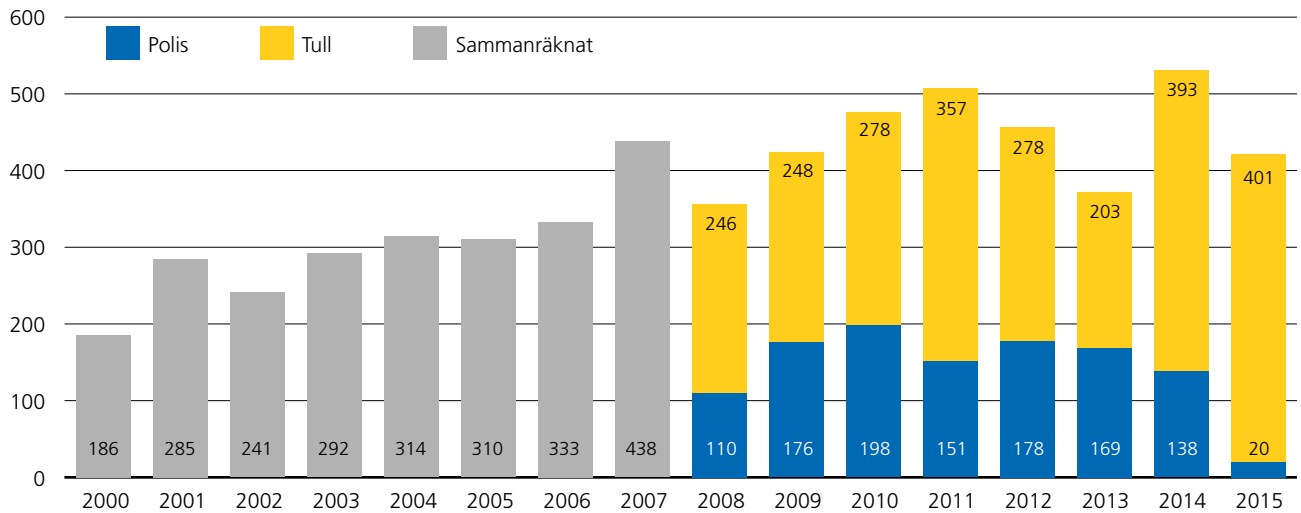
Mängd (kilo)

Kat

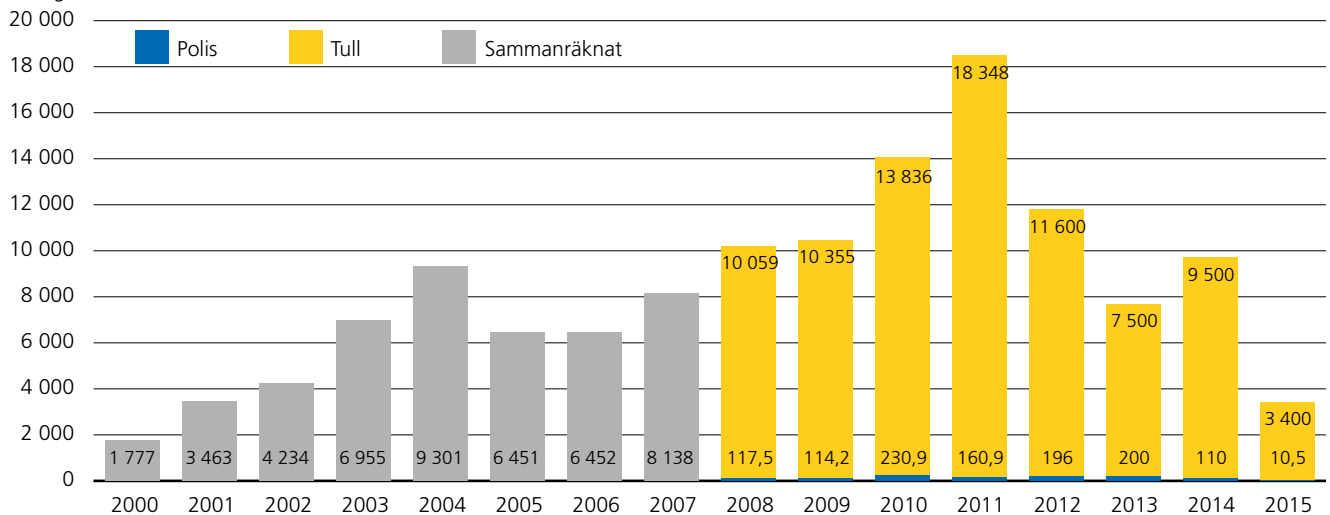
Kat

Antal beslag

Kat

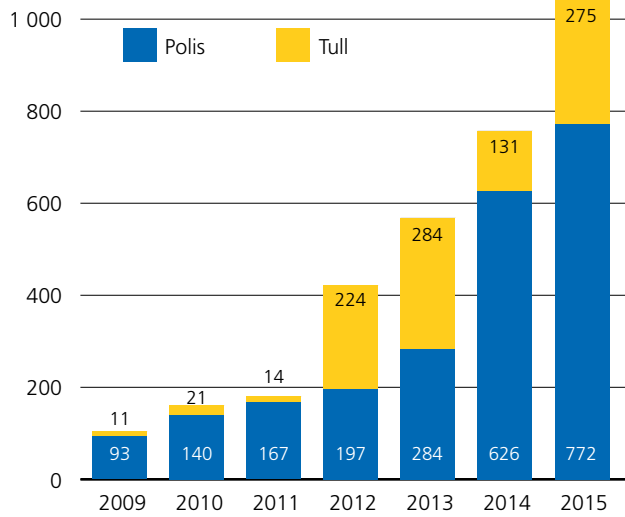
Mängd (kilo)

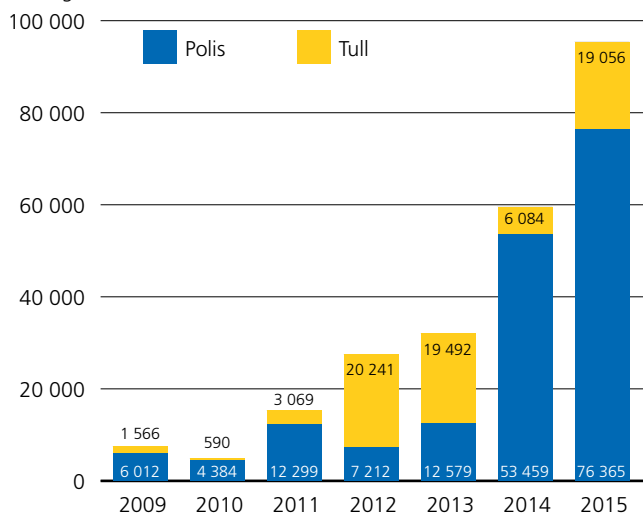
Ecstasy

Ecstasy

Antal beslag

Ecstasy

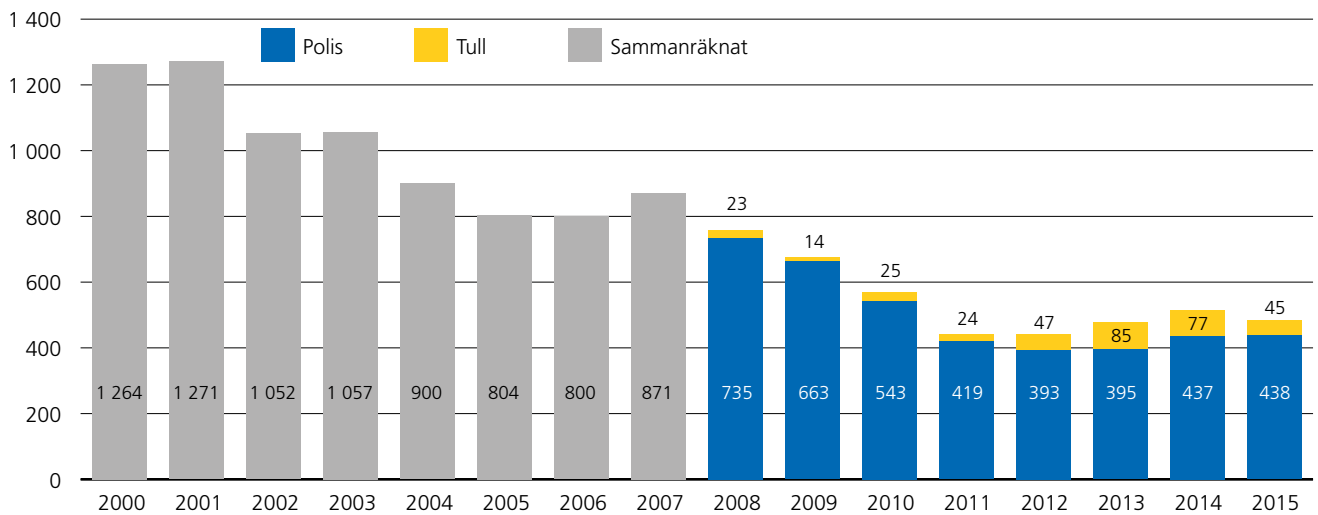
Mängd (antal tabletter)

Heroin

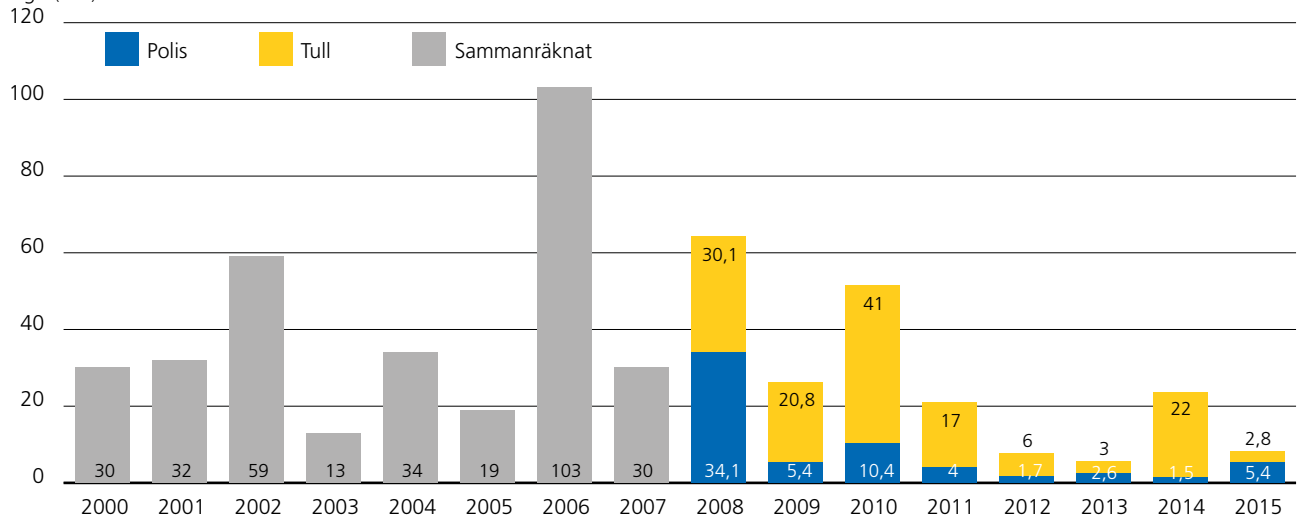
Heroin

Antal beslag

Heroin

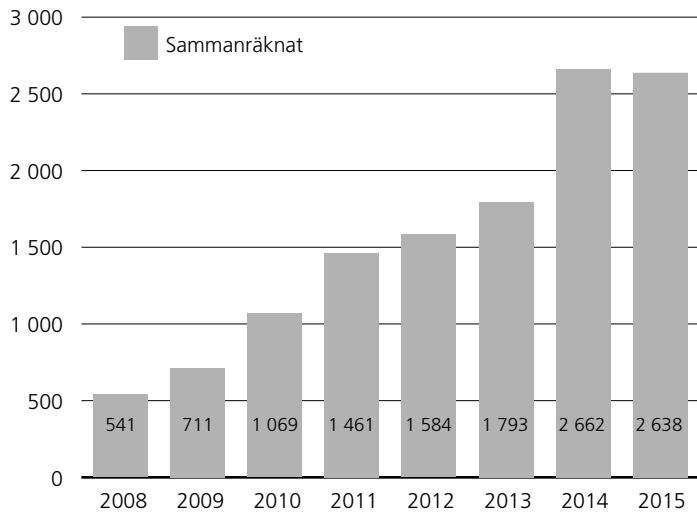
Mängd (kilo)

Nya psykoaktiva substanser

Nya psykoaktiva substanser (oklassade och klassade)

Antal beslag*

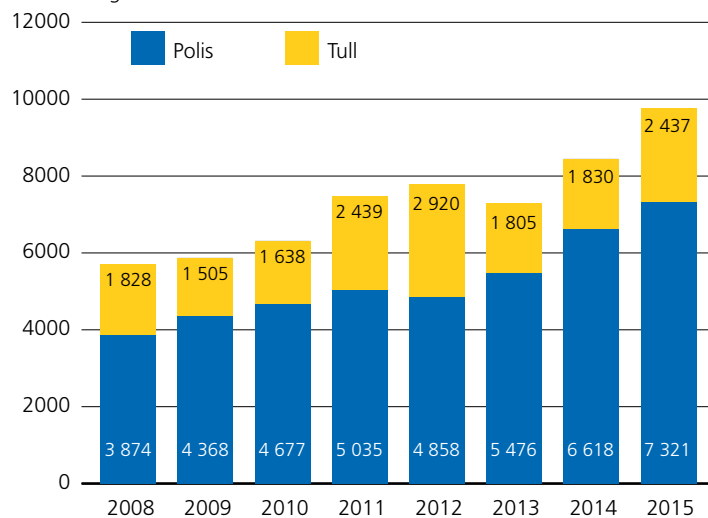

* Avser endast beslag som analyseras hos Nationellt forensiskt centrum (NFC)

Narkotikaklassade läkemedel

Narkotikaklassade läkemedel

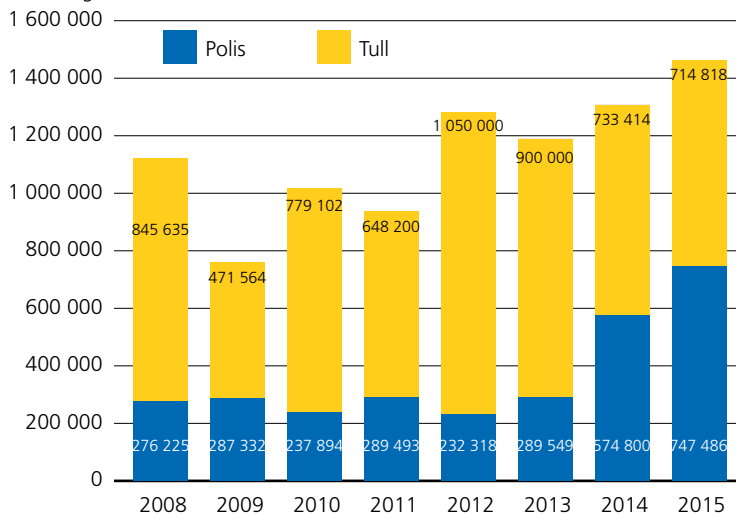
Antal beslag*

* I antalet beslag inkluderas alla former av narkotiska läkemedel, tabletter, pulver och vätska. I mängd redovisas endast antal tabletter.

Narkotikaklassade läkemedel

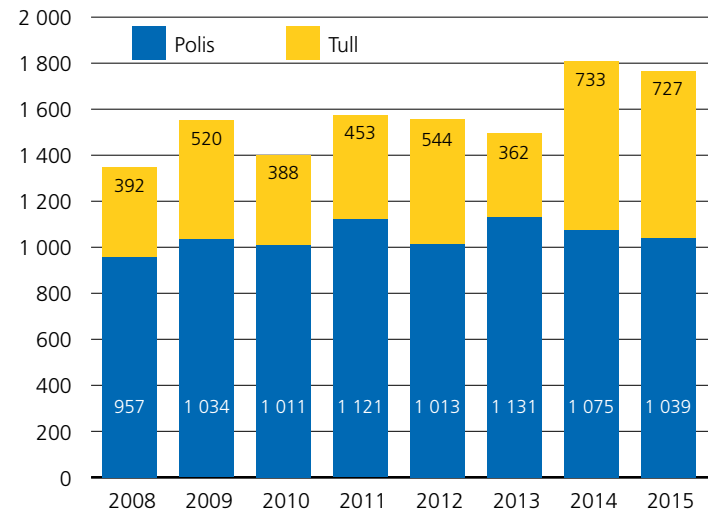
Mängd (antal tabletter)

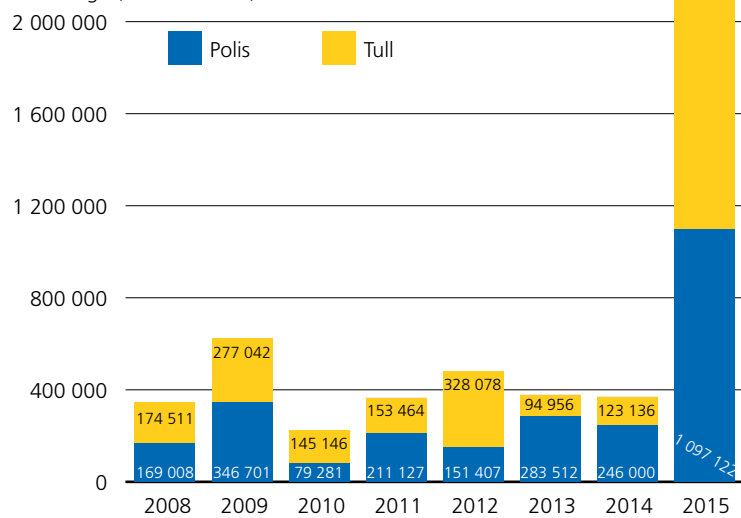
Dopningsmedel

Dopning

Antal beslag

Dopning

Mängd (antal tabletter)

Polisen

Utgivare

Polismyndigheten

Produktion

Nationella operativa avdelningen

Beställning

Polismyndigheten

Kundcentrum, telefon 114 14

Diariennr.

ANA 2016-271

Upplaga

xxxxxxx ex

Tryck

Polisens Tryckeri, Stockholm,
december 2016

Grafisk form

Yra AB

Foto

Polismyndigheten och Tullverket

